

พิธีราชาภิเษกในคติอินเดีย

ความหมายของพิธีราชาภิเษก

คำว่า ราชาภิเษก เป็นคำภาษาสันสกฤต เป็นศัพท์สมาสของคำว่า ราช กับอภิเษก คำว่าอภิเษก เป็นคำนามกิต्त มาจากธาตุ ลิจ (√sic) ซึ่งแปลว่า ประพรม โปรม รคน้ำ ลง ณ บัจจัยของนามกิต्तและประกอบอุปสรรค อภิ ซึ่งแปลว่า ยิ่งใหญ่ จำเพาะ ช้างหน้า บน ไครูปเป็น อภิเษก แปลว่า การรคน้ำ, การสถาปนา เมื่อรวมกับคำว่า ราช เป็น ราชาภิเษก ตามรูปศัพท์ แปลว่า การถวาย การรคน้ำแก่พระราชา, การสถาปนาเป็นพระราชา¹

ความเป็นมาของพิธีราชาภิเษกในคติอินเดีย

พิธีราชาภิเษกในคติอินเดียเป็นพิธีเก่าแก่ที่มีมาช้านานแล้ว ปรากฏหลักฐานในคัมภีร์พระเวท คือปรากฏในคัมภีร์ฤคฤคยชรูเวท ไคแก่ ในคัมภีร์การุกะ สหิตา

¹ Sir Monier Monier-Williams, A Sanskrit-English Dictionary, 2d ed. (New Delhi : Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd., 1981), p. 874, col. 3.

คัมภีร์พระเวท เป็นคัมภีร์สันสกฤตสมัยแรก ประกอบด้วยพระเวททั้ง 4 ไคแก่ ฤคเวท ยชรูเวท สามเวท และอถรรพเวท ในจำนวนวรรณคดีพระเวททั้ง 4 นี้ ฤคเวท เป็นวรรณคดีสันสกฤตเล่มแรกสุด ใ้รับการประพันธ์ขึ้นประมาณ 3,000-4,000 ปีมาแล้ว จัดเป็นคัมภีร์ที่สำคัญที่สุดและเก่าแก่ที่สุดในบรรดาวรรณคดีพระเวททั้งหมด อาจกล่าวได้ว่า ฤคเวท เป็นรากฐานของวรรณคดีพระเวทอื่น ๆ พระเวททั้ง 4 คัมภีร์เกิดจากการรวบรวมบทสวดซึ่งแต่งขึ้นเพื่อใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ในทางศาสนา จึงใ้ชื่อว่า สหิตาทุกคัมภีร์ (Macdonell 1971 : 24-25).

(xv. 1-13) ในคัมภีร์โมศรายนิ สंहิตา (II.6.1-13, IV.3.1-4, 10) และ
 ในคัมภีร์โตคคิริยะ สंहิตา (I.8.1-21) และปรากฏในคัมภีร์ศุกलयจรเวทได้แก่ใน
 คัมภีร์วาชเนยิ สंहิตา (IX.35-X.34) ในชื่อพิธีว่า ราชสุยะ ซึ่งผู้วิจัยสามารถ
 ค้นคว้าหาต้นฉบับได้เพียงคัมภีร์โมศรายนิ สंहิตา และ คัมภีร์โตคคิริยะ สंहิตา
 รายละเอียดของพิธีตอนหนึ่งที่ว่าด้วยการรวบรวมน้ำอภิเษกมีดังต่อไปนี้

7. คุณอนน้ำทิพย์ทั้งหลาย พวกเจ้าเป็นหน่อเนื้อเชื้อไขของน้ำ เป็นผู้ให้อาณาจักร ขอพวกเจ้าจงให้อาณาจักร ขอเชิญพวกเจ้าเถิด คุณอนน้ำทิพย์ทั้งหลาย พวกเจ้าเป็นหน่อเนื้อเชื้อไขของน้ำ เป็นผู้ให้อาณาจักร ขอพวกเจ้าจงถวายอาณาจักรแก่พระราชาพระองค์นี้เถิด เจ้าเป็นคณินของบุรุษ เป็นกองทัพบของบุรุษ เป็นบศิแห่งน้ำ เป็นผู้ไม่สูญสิ้น เป็นผู้ไหลท่วมท้น เป็นผู้มีพลัง เป็นผู้เบิกบาน เป็นผู้อยู่ในกอนเมฆ เป็นผู้มีรัศมีเสมอสุรยเทพ เป็นผู้มีผิวสว่างไสวเสมอสุรยเทพ เป็นพลังของเทพกลุมพระมรุค เป็นผู้ส่งเสียง เป็นผู้มีอำนาจ เป็นผู้เสียงกสรรพิชิต เป็นผู้เสียงคปวงชน เป็นรสของน้ำและรสของมวลพฤษชาติ เป็นผู้มีชื่อเสียงที่สุด เป็นผู้ให้อาณาจักร ขอพวกเจ้าจงถวายอาณาจักรแก่พระราชาพระองค์นี้เถิด

8. คุณอนน้ำทิพย์ทั้งหลายที่มีรสหวาน ขอพวกเจ้าจงผสมเข้าด้วยกัน พวกเจ้าครอบครองอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่เพื่อกษัตริย์

ขอพวกเจ้าผู้ที่ใคร ๆ ทำลายไม่ได้ ผู้เปี่ยมด้วยพลัง จงนั่งลงเถิด และถวายพลังอันยิ่งใหญ่แก่กษัตริย์

เราคักน้ำทิพย์ทั้งหลายที่มีรสหวานมาแล้วรวมเข้าด้วยกันให้เป็นน้ำที่มีพลังเพื่อพิธีราชสุยะ

ทวยเทพทรงถวายการรค้ำน้ำอภิเษกแก่พระมิตรและพระวรุณคายนน้ำเหล่านี้ และทรงนำพระอินทร์ให้รคัพนจากคัทรุทั้งหลายคายนน้ำเหล่านี้

เจ้าเป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ เป็นมิตรของวาจา เป็นผู้เกิดจากความร้อน เป็นส่วนของพระโลสม

เราจะกรองพวกเจ้าผู้บริสุทธิ์ด้วยความบริสุทธิ์ เราจะกรองพวกเจ้าผู้สว่างไสวด้วยความสว่างไสว

เทพสวิตฤทรงกรองพวกเราให้บริสุทธิ์ด้วยเครื่องกรองที่ไม่มีใครสามารถทำให้แตกหักได้

กัวยรัศมีของวสุสุรยเทพ

พิธีราชสุยะ ขอเชิญพวกเจ้าเถิด

พวกเขาเป็นเครื่องหมายแห่งมิตรภาพ เป็นความแข็งแรง เป็นพลังกำลัง เป็นผู้สมบูรณ์ เป็นผู้องไว และเป็นผู้มีรางวัล

พระวรคุณทรงสร้างที่ประทับในท่ามกลางเคหสถานทั้งหลาย บุตรของน้ำทั้งหลายเป็นผู้อยูท่ามกลางญาติทางฝ่ายมารดา

ข้าแต่พระรุทร พระนามของพระองค์คือ คิริประะ พระองค์ทรงเป็นเครื่องพลีกรรมในพระนามนั้น พระองค์ทรงเป็นเครื่องพลีกรรมแด่พระยม ขอเชิญพระองค์เกิด ทวยเทพผู้คุ้มครอง คือ พระโลม พระอินทร์ พระวรคุณ พระมิตร และพระอัคนี ขอทวยเทพเหล่านี้ทรงคุ้มครองไว้เถิด¹

11. พวกเขาเป็นผู้องไว เจ้าเป็นบตีแห่งน้ำ เป็นคลื่นของบุรุษ เป็นกองทัพของบุรุษ พวกเขาเป็นผู้อยู่ในกอนเมฆ เป็นพลังของเทพกลุ่มพระมฤค เป็นผู้มีรัศมีเสมอสุรยเทพ เป็นผู้มีผิวสว่างไสวเสมอสุรยเทพ เป็นผู้เบิกบาน เป็นผู้มีรัศมีเสมอสุรยเทพ เป็นผู้มีผิวสว่างไสวเสมอสุรยเทพ เป็นผู้เบิกบาน เป็นผู้สงเสียง เป็นผู้มีอำนาจ เป็นผู้เลี้ยงบุตรพรชีวิต เป็นผู้เลี้ยงคู่วงชน เป็นผู้มีความสว่างไสวเสมอพระอัคนี เป็นรสของน้ำและรสของมวลพฤกษชาติ ทวยเทพทรงนำน้ำทิพย์ทั้งหลายที่มีรสหวานมาแลรวมเข้าด้วยกันให้เป็นน้ำที่มีพลังเพื่อพิธีราชสูยะ ทวยเทพทรงถวายการรุดหน้าอภิเษกแด่พระมิตรและพระวรคุณด้วยน้ำเหล่านี้ และทรงนำพระอินทร์ไทรอัญจาจากคัศรทั้งหลายด้วยน้ำเหล่านี้ พวกเขาเป็นผู้ให้อาณาจักร ขอพวกเขาจงถวายอาณาจักร ขอเชิญพวกเขาเกิด พวกเขาเป็นผู้ให้อาณาจักร ขอพวกเขาจงถวายอาณาจักร แด่พระราชอาพระองคนี้เกิด

12.1 ลูกอนน้ำทิพย์ทั้งหลายที่มีรสหวาน ขอพวกเขาจงผสมเข้าด้วยกัน กับสิ่งทั้งหลายที่มีรสหวาน พวกเขาครอบครองพลังอันยิ่งใหญ่เพื่อภักดิ์ ขอบอกพวกเขาผู้ใด ๆ ทำลายไม่ได้ ผู้เบียดเบียนพลังจงนั่งลงเกิดและถวายพลังอันยิ่งใหญ่แก่ภักดิ์ เจ้าเป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ เป็นมิตรของวูจา เป็นผู้เกิดจากความรอน เป็นส่วนของพระโลม เราจะกรองพวกเขาผู้บริสุทธิ์ด้วยความบริสุทธิ์ เราจะกรองพวกเขาผู้สว่างไสวด้วยความสว่างไสว เราจะกรองพวกเขาผู้อมตะด้วยความอมตะ ขอเชิญพวกเขาเกิด พวกเขาพร้อมกันมาเพื่อพิธีราชสูยะ พวกเขาเป็นเครื่องหมายแห่งมิตรภาพ เป็นความแข็งแรง เป็นพลังกำลัง เป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ เป็นผู้องไว และเป็นผู้มีรางวัล พระวรคุณทรงสร้างที่ประทับในท่ามกลางเคหสถานทั้งหลาย

¹ MS.II.6.7-8, ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก จ.

ขอให้เราได้เป็นเจ้าของสมบัติทั้งหลายด้วยเถิด¹

ในคัมภีร์อถรรพเวท (IV.8.1-7) ปรากฏพิธีราชาภิเษกในชื่อพิธีว่า
ราชสวเยตามความดังต่อไปนี้

1. พระองค์ผู้ทรงมีชีวิต (เป็นนุ) ประทานพละกำลังแก่สิ่งที่มีชีวิตทั้งปวง
พระองค์ทรงเป็นอธิบดีของบรรดาลิงมีชีวิต

มฤตยูได้เคลื่อนผ่านพิธีราชสวเยของพระองค์ไปแล้ว ขอพระองค์ผู้พระราช
โปรดฯ ทรงชื่นชมยินดีด้วยราชาเศศวรรยนี้เถิด

2. ขอพระองค์ผู้ทรงอำนาจ ผู้อภิบาล ผู้ประหารศัตรู โปรดเสด็จมาอยู่
ใกล้เถิด โปรดอย่าเสด็จจากไป

ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงมีพระสหายมาก ขอพระองค์โปรดประทับอยู่ใกล้
ทวยเทพทั้งถวายพรแด่พระองค์

3. มวลชนเผ่าคอยรับใช้พระองค์ผู้ประทับอยู่ใกล้ ๆ พระองค์ผู้ทรงสวม
พิศตรากรณ์ ผู้ทรงมีวิเศษของพระองค์เองเสด็จเถลิงถวัลยสิริราชสมบัติ

พระมหาเคษานุภาพนั้นได้แก่ พระนามอันทรงทิพยอำนาจ พระองค์ผู้มี
สภาวะหลายรูป ทรงใคร่รับความเป็นอมตะหลายประการ

4. บนหนังพยัคฆ์ ขอพระองค์ผู้บุรุษพยัคฆ์โปรดเสด็จไปยังโลกที่ยิ่งใหญ่
ทั้งหลายในทิศทั้งปวง

ขอมวลชนจงปรารภนาพระองค์ และจงปรารภน่าน้ำทิพย์ที่ระคนด้วยน่านม

5. น้ำทิพย์เหล่านี้โดยอมระคนด้วยน่านมในบรรยากาศหรือในพื้นที่ปถพี
ข้าพเจ้าจะอภิเษกพระองค์ด้วยความวิเศษของน้ำทั้งปวงเหล่านั้น

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹TS.I.8.11, 12, 14, ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ฉ.

6. คนทั้งหลายใดถือภิเษกพระองค์ด้วยความวิเศษของน้ำทิพย์ที่ระคนด้วยนํ้านม

พระองค์จะพึงเป็นผู้มีพระสหายมากมายด้วยวิธีใด เทพสวดติฎจะทรงทำให้พระองค์เป็นเช่นนั้นด้วยวิธีนั้น

7. คนทั้งหลายที่ล้อมรอบพยัคฆ์จะบูชาส่งเสริมสิ่งเพื่อความสุขสำราญอันยิ่งใหญ่

แต่คนทั้งหลายที่เป็นคนดีจะไม่กำจัดพยัคฆ์เป็นดังมหาสมุทรที่ดำรงอยู่กลางหวนน้ำทั้งหลาย¹

นอกจากนี้พิธีราชาภิเษกยังมีปรากฏในคัมภีร์โศตเรยพราหมณะ

(VIII.2-4) ในชื่อพิธีว่าปุณริภิเษกและโอนทรมหากิเษก และปรากฏในคัมภีร์ศตปถพราหมณะ (V.2-5) ในคัมภีร์โศตติรียพราหมณะ (I.6.1-18.10) ในคัมภีร์คาถพยพราหมณะ (XVIII.8-11) ในคัมภีร์อาศวลายนเศรราตสูทร (IX.3.3ff) ในคัมภีร์ศางชายนเศรราตสูทร (XV.12-27, XVI.18)

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ AV.IV 8.1-7, ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ข.

ในคัมภีร์ลาภยายนเศรทศสูตร (IX. 1-3) ในคัมภีร์ภักตยายนเศรทศสูตร (XV. 1-10) ในคัมภีร์อาภัสตัมพเศรทศสูตร (XVIII) ในคัมภีร์ไวตานสูตร (XXXVI. 1-13) และในคัมภีร์เกาศิกสูตร (XVII) ในชื่อพิธีว่า ราชสูยะ นอกจากนี้ยังปรากฏในวรรณคดีสมัยหลังคือ วรรณคดีมหากาพย์ได้แก่ในรามายณะ อโยชยากาณฑ์ บทที่ 1-15 และยุทธกาณฑ์ บทที่ 112 และในมหาภารตะสภามรรพ บทที่ 33-45 และศานติมรรพ บทที่ 40

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะพิธีราชาภิเษกซึ่งมีการถวายการรดน้ำอภิเษกแก่พระราชาเป็นสาระสำคัญของพิธีคือ พิธีปุนริภิเษก และพิธีโชนทรมหากิเษก ในคัมภีร์โศตเรยพราหมณะซึ่งเป็นพราหมณะของคัมภีร์ฤคเวท และพิธีอภิเษกนยะซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพิธีราชสูยะในคัมภีร์ศตปถพราหมณะซึ่งเป็นพราหมณะของคัมภีร์ยชุรเวท เหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาพิธีราชาภิเษกในคัมภีร์พราหมณะก็ด้วยเหตุผลที่ว่า คัมภีร์พราหมณะเป็นคัมภีร์ที่ถัดจากคัมภีร์พระเวท เป็นคัมภีร์ที่พราหมณ์แต่งขึ้นทำนองอรรถถาของคัมภีร์พระเวท สันทา เพื่ออธิบายบทสวดที่ฤคระกฐต่าง ๆ ได้จนนำไปในสมัยโบราณให้เข้าใจดียิ่งขึ้น เพราะในยุคหลังนี้คนพากันลืมความหมายและเรื่องราวต่าง ๆ ในสมัยพระเวทไปแล้วเป็นอันมาก และได้อธิบายวิธีประกอบพิธีกรรมเหล่านั้นไว้อย่างละเอียดลออ ด้วยเหตุนี้รายละเอียดเกี่ยวกับพิธีราชาภิเษกที่กล่าวไว้ในคัมภีร์พราหมณะจึงมีมากและเป็นที่เข้าใจได้ดียิ่งกว่าที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ยชุรเวทและในคัมภีร์อื่น ๆ สมัยหลัง นอกจากนี้แล้ว เหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาพิธีราชสูยะในคัมภีร์ศตปถพราหมณะก็ด้วยเหตุผลที่ว่า คัมภีร์ศตปถพราหมณะเป็นพราหมณะที่รู้จักกันดีที่สุด เป็นเล่มที่มีเนื้อหาวางขวางที่สุดกล่าวกันว่า ถัดจากคัมภีร์ฤคเวทแล้ว ศตปถพราหมณะเป็นผลงานที่สำคัญที่สุดในระดับวรรณคดีทั้งหมด¹ และในเนื้อหารายละเอียดต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ศตปถพราหมณะเป็นคัมภีร์ที่ดีที่สุดในบรรดาคัมภีร์พราหมณะทั้งหมด ด้วยเหตุนี้จึงเลือกศึกษาพิธีราชาภิเษกในคัมภีร์พราหมณะเท่านั้นซึ่งมีรายละเอียดของพิธีแต่ละพิธีดังต่อไปนี้

¹ Arthur A. Macdonell, A History of Sanskrit Literature, 2d ed. (Delhi : Motilal Banarsidass, 1971), p. 180.

พิธีปูนภิเษก

"ปูนภิเษก" แปลว่า การอภิเษกอีกครั้งหนึ่ง เป็นพิธีที่พระราชายูทรง
ได้รับการสวมมงกุฎเรียบร้อยแล้วกระทำขึ้นเพื่อส่งเสริมพระราชอำนาจของพระองค์
ให้แรงกล้าขึ้น ขั้นตอนของพิธีมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมพิธี ขั้นตอนการทำพิธี และขั้น
พิธีเบื่องปลาย

ก. ขั้นเตรียมพิธี มีการเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ไว้ก่อนที่จะถึงวัน
ทำพิธีคือมีการเตรียมตั้งอุทุมพร (ตั้งไม้มะเคื่อ) ซึ่งชาติตั้งมีขนาด 1 คืบ พนักและ
ที่เท้าแขนมีขนาด 1 ศอก มีเชือกถักทอด้วยหม้ายปล้อง (หม้ายมูชะ) ตั้งอุทุมพรนี้จะ
ตั้งไว้ภายในเส้นบริเวณพิธีที่ขีดไว้ด้วยสยะ ทางทิศใต้ของแท่นบูชา ให้ชาติตั้ง 2
ขาอยู่ในแท่นบูชา ส่วนอีก 2 ขาอยู่นอกแท่นบูชา โดยตั้งให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออก
และจะลาดปูด้วยหนังเสือโดยให้ขนอยู่ด้านบนและให้คอหันไปทางทิศตะวันออก นอก
จากนี้แล้วยังมีชั้นไม้มะเคื่อและกิ่งไม้มะเคื่อ ในชั้นไม้มะเคื่อใส่สิ่งของ 8 อย่าง คือ
นมเปรี้ยว น้ำผึ้ง เนยใส น้ำมันที่ตกลงมาในขณะแตกออก ต้นหม้ายอ่อน หน่อต้นข้าว
สุรา และหม้ายทรวา (หม้ายแพรก)

ข. ขั้นการทำพิธี เมื่อพระราชเสด็จขึ้นจากการทรงสนานและเมื่อ
ทรงบวงสรวงด้วยสัตว์บูชาญัตว์เมียแล้ว ในวันทำพิธีพระองค์จะเสด็จไปประทับบน
ตั้งไม้มะเคื่อที่เตรียมไว้ แต่ก่อนที่พระองค์จะเสด็จขึ้นประทับบนตั้ง พระองค์จะทรง

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* สยะ เป็นเครื่องใช้ในพิธีบูชาบวงสรวง มีลักษณะเป็นแผ่นไม้แบน ๆ
รูปร่างคล้ายคาน ใช้สำหรับคนชวักที่เป็นเครื่องสังเวทหรือใช้ปรับเนินดินที่ทำเป็น
แท่นบูชา (Monier-williams 1981 : 1271).

ทองมณคร้อยเอ็ดรูปร่างเทพเจ้าให้เสด็จขึ้นประทับบนตั่งก่อนพระองค์ โดยพระองค์ จะทรงคุกพระชานุข้างขวา ทรงจับตั่งทางด้านหลังด้วยพระหัตถ์ทั้งสองข้าง ทรง หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกและทรงทองมณครที่ว่า

ขอพระอัคนีผู้พร้อมด้วยคายนันท์ จงเสด็จขึ้นประทับบนตั่งนี้ ขอพระ สิวิกฤตผู้พร้อมด้วยอุษณินันท์ จงเสด็จขึ้นประทับบนตั่งนี้ ขอพระโสมผู้พร้อม ด้วยอนุภูกณันท์ จงเสด็จขึ้นประทับบนตั่งนี้ ขอพระพฤษ์ผู้พร้อมด้วย พฤษ์คณันท์ จงเสด็จขึ้นประทับบนตั่งนี้ ขอพระมิตราวรณผู้พร้อมด้วยบังคณันท์ จงเสด็จขึ้นประทับบนตั่งนี้ ขอพระอินทรผู้พร้อมด้วยตรีภูกณันท์ จงเสด็จขึ้น ประทับบนตั่งนี้ ขอพระวิศเวเทวะ ผู้พร้อมด้วยชคคณันท์ จงเสด็จขึ้นประทับ บนตั่งนี้ ข้าพเจ้าจะขึ้นประทับบนตั่งภายหลังจากทวยเทพเหล่านี้เพื่อราชสมบัติ เพื่อความเป็นพระสัมราชา (พระจักรพรรดิ) เพื่อความเป็นพระโกษะ** เพื่อความเป็นพระสวราชา เพื่อความเป็นพระวิราชา เพื่อความเป็นพระ ปรเมษฐ์ เพื่อความเป็นพระราชา เพื่อความเป็นมหารราชา เพื่อความเป็น อธิบดี เพื่อความเป็นอิสระ และเพื่อความสูงส่ง (AB.VIII.2.2)

เมื่อพระราชาทรงทองมณคร้อยเอ็ดรูปร่างเทพเจ้าเหล่านี้ให้เสด็จขึ้นประทับ บนตั่งแล้ว พระองค์จะเสด็จขึ้นประทับบนตั่งด้วยพระชานุข้างขวาก่อนแล้วจึงติดตาม ด้วยพระชานุข้างซ้าย แล้วเขาก็จะถวายการรถน้ำอภิเษกแก่พระองค์ แต่ก่อนที่เขา จะถวายการรถน้ำอภิเษก เขาจะให้พระราชาสวดบทสวดที่พรรณนาถึงสันติสุขของ หมูชลเทพที่ว่า

* พระวิศเวเทวะ "ปวงเทพเจ้า" เป็นคณะเทพ 1 คณะในจำนวน 9 คณะ ตามประวัติที่ระบุไว้ในคัมภีร์วิษณุปุราณะและคัมภีร์ปุราณะฉบับอื่น ๆ นั้น พระวิศเวเทวะเป็นโอรสของวิศวาศิกาพระพักษะ มีจำนวนทั้งหมด 12 องค์ คือ 1. วสุ 2. สัตยะ 3. กระตุ 4. ทักษะ 5. กาละ 6. กามะ 7. ชฤติ 8. กุรุ 9. ปุรุวัส 10. มาทรวัส 11. โรจกะหรือโลจนะ 12. ชวนหรือ ชูริ (Monier-Williams 1981 : 992).

** พระโกษะ พระราชาผู้มีคุณสมบัติพิเศษ (Monier-Williams 1981 : 767).

ข้าแต่ห่มุขลเทพ ขอพระองค์โปรดทอดพระเนตรดูข้าพเจ้าด้วยพระเนตรอัน
เปี่ยมด้วยสันติสุขเถิด ขอพระองค์โปรดสัมผัสผิวหนังของข้าพเจ้าด้วยพระ
วรกายที่เย็นฉ่ำของพระองค์เถิด ข้าพเจ้าขอทูลวิงวอนพระองค์นี้ผู้ประทับอยู่ใน
น้ำว่า ขอพระองค์โปรดประทานรัศมีพละกำลัง และสมรรถภาพของพระองค์
แก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด (AB.VIII.2.2)

เมื่อพระราชาทรงสวคบทสวคที่พรรณนาถึงสันติสุขของห่มุขลเทพแล้ว เขา
จะคลุมพระองค์ด้วยกิ่งไม้มะเคื่อ ต่อจากนั้นจะเป็นพิธีถวายการรคน้ำอภิเษกโดยเขา
จะถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระราชาคด้วยบทสวค 3 บท ดังนี้

น้ำทั้งหลายเหล่านี้เป็นน้ำที่วิเศษสุด เป็นยารักษาโรคทั้งปวง เป็นความ
เจริญรุ่งเรืองของราชอาณาจักร และเป็นความอมตะของเจ้าประเทศราช (1)

พระประมุขคือทรงอภิเษกพระอินทร์ โสุมราชา พระวรุณ พระยม และ
พระมณู ด้วยน้ำทั้งหลายเหล่านี้ ข้าพเจ้าจะถวายอภิเษกแก่พระองค์ด้วย
น้ำทั้งหลายเหล่านั้น ขอพระองค์ทรงเป็นพระอธิราชเหนือราชาทั้งหลายใน
โลกนี้เถิด (2)

พระชนนีผู้เทวีทรงให้กำเนิดพระองค์ผู้ทรงเป็นใหญ่เหนือโลกทั้งหลาย
พระชนนีผู้ประเสริฐทรงให้กำเนิดพระองค์ผู้ทรงเป็นพระจักรพรรดิของ
ทวยราษฎร์ (3)

ในความอนุเคราะห์ของพระสวิตถ ค้วยพระพาหาของพระอัศวิน ค้วย
พระหัตถ์ของพระปุษัน ค้วยเปลวเพลิงของพระอัคนี ค้วยรัศมีของพระสุริยะ
และค้วยพระราชอำนาจของพระอินทร์ ข้าพเจ้าจะถวายอภิเษกแก่พระองค์
เพื่อพละกำลัง เพื่อสิริราชสมบัติ เพื่อพระยศ และเพื่ออาหาร : ภูฏ ภูฏ
และ สวรรุ^{*1}

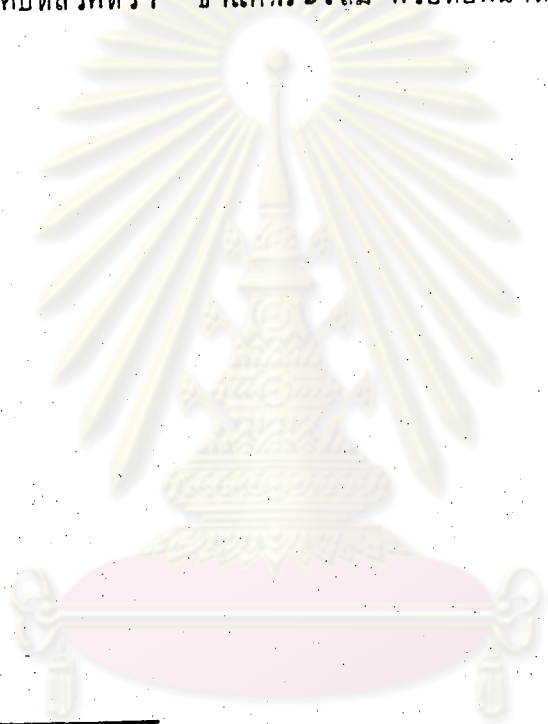
* ภูฏ ภูฏ และ สวรรุ : ภูฏ "แดนดิน" ภูฏ "บรรยากาศ" และ สวรรุ
"สวรรค์" เป็นวैयाหฤติหรือคำศักดิ์สิทธิ์ 3 คำที่พราหมณ์ทุกคนจะต้องเปล่งในตอน
เริ่มต้นการสวคมนตรีประจำวัน (Monier-Williams 1981 : 760-1281).

¹AB. VIII. 2.3.

imā āpaḥ sivatamā imāḥ sarvasya bheṣajīḥ imā
raṣṭrasya varddhanīrimā raṣṭrabhr̥to 'mṛtāḥ
yābhirindra mabhyasiñcat prajāpatīḥ somam rājanam

ค. ชั้นพิธีเปื้องปลาย พิธีเปื้องปลายประกอบด้วยพิธีเสวยน้ำจันทน์ พิธีเสด็จจากที่ตั้งลงบนกิ่งไม้มะเพื่อ พิธีเสด็จประทับทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ท่อจากนั้นพระราชจะเสด็จกลับพระราชวังและในตอนสิ้นสุดของพิธีพระราชจะทรงสวคอันวอนขอการบังเกิดขึ้นของฝูงโค ฝูงม้า และฝูงคน รายละเอียดของพิธีมีดังนี้

เมื่อการถวายการรคน้ำอภิเชกแก่พระราชเสด็จสิ้นสุดแล้วก็จะเป็นพิธีเสวยน้ำจันทน์ แต่ก่อนที่พระราชจะเสวยน้ำจันทน์พระองค์จะทรงถือด้วยน้ำจันทน์ไว้ในพระหัตถ์และทรงสวคบทสวดที่ว่า "ข้าแต่พระโลม ด้วยหยกน้ำที่หวานที่สุดที่มันเมา

varuṇam yamaṃ maṇuṃ tābhiraḍbhirabhiṣiñcāmi tvā maham rājñam
tvā madhirājo bhaveha.

mahāntam tvā mahīnam samrājam carṣanīnam devī
janitryajījanad bhadrā janitryajījanad

devasya tvā savituḥ prasave' 'svinorbāhubhyām
pūṣṇo hastābhyā maṅgestejasā sūryasya varcasendras-
yendriyenābhiṣiñcāmi balāya 'sriyāi yāsase' nnādyāya:
bhūr bhuvah svariti /

ที่สุด ขอพระองค์โปรดทำให้บริสุทธ์ พระองค์ทรงคั้นหยคน้ำนี้เพื่อให้พระอินทร์ทรง
ดื่ม"¹

เมื่อพระราชาทรงสวดบทสวดนี้แล้ว พระองค์จะทรงวางถ้วยน้ำจันทน์ลง
และสวดบทสวดที่ว่า

ทวยเทพกระทำให้ที่ประทับของพระองค์ทั้งสองแยกจากกัน ขอพระองค์ทั้ง
สองโปรดอย่าเสด็จพบกันบนสรวงสวรรค์ชั้นสูงสุด พระองค์หนึ่งคือสุรายุ
แกลวกลา อีกพระองค์หนึ่งคือโสมราชา เมื่อพระองค์ทั้งสองเสด็จไปสู่
ที่ประทับของพระองค์เองแล้ว โปรดอย่าทำอันตรายผู้ดื่มสุราเลย (AB.VIII 2.4)

เมื่อพระราชาทรงสวดบทสวดนี้แล้วพระองค์จะเสวยน้ำจันทน์ และจะพระ-
ราชทานน้ำจันทน์แก่ผู้ที่พระองค์ทรงโปรดปราน แล้วพระองค์จะเสด็จจากตั่งลงบนกิ่ง
ไม้มะเคื่อโดยจะประทับนั่งบนกิ่งไม้มะเคื่อ แล้วทรงวางพระบาททั้งสองลงบนพื้นดิน
และจะสวดบทสวดที่ว่าด้วยการเสด็จลงมาว่า "เรายืนอยู่บนฟากฟ้าและพื้นดิน เรายืน
อยู่บนลมหายใจเข้าและลมหายใจออก เรายืนอยู่บนทิวาและราตรี เรายืนอยู่บนอาหาร

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ RV. IX.1.1

svādiṣṭhaya madīṣṭhaya pavasva soma dhārayā /
indrāya pātave sutah //

และเครื่องคัม เรายืนอยู่บนศาสนจักร เรายืนอยู่บนอาณาจักรและเรายืนอยู่บนสามโลกนี้"¹

ต่อจากนี้พระราชจะประทับนั่งขัดสมาธิหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก ทรงบูชาพราหมณ์ 3 ครั้งด้วยคำบูชาว่า นโม พุทฺหมเณ นโม พุทฺหมเณ นโม พุทฺหมเณ

ต่อมาพระราชตรัสว่า เราจะอำนวยพรเพื่อชัยชนะ เพื่อชัยชนะอันยิ่งใหญ่ เพื่อความมีชัย และเพื่อชัยชนะที่สมบูรณ์

เมื่อพระราชทรงมีพระคำร่ำอย่างนี้แล้วพระองค์จะทรงลุกขึ้นและจะทรงวางพินลงบนกองไฟอาทวนียะ ด้วยพระคำร่ำว่า "เจ้าคือพิน เจ้าจงลุกโชติช่วงด้วยอำนาจและด้วยพลังเกิด ขอเชิญเจ้าเกิด" แล้วพระองค์จะเสด็จย่างพระบาทไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ 3 ก้าวพร้อมกับพระคำร่ำว่า "เจ้าคือตัวกำหนดของทิศทั้งหลาย เจ้าจงกำหนดตัวเราสำหรับทวยเทพเกิด ทรัพย์สมบัติและความเกษมสุขจงบังเกิดแก่เรา และขอความปลอดภัยจงมีแก่เราเกิด" (AB.VIII.2.5)

ต่อจากนี้พระราชจะเสด็จกลับพระราชวังและจะสวดบทสวดขับไล่เหล่าศัตรูว่า "ข้าแต่พระอินทร์ขอพระองค์โปรดขับไล่ศัตรูทั้งหมดไปจากทิศตะวันออกเกิด"²

เมื่อพระองค์เสด็จกลับพระราชวังแล้วพระองค์จะประทับนั่งหลังกองไฟประจำเรือน และจะทรงตะเพราหมณ์ฤควิชูซึ่งในท่อนจบของยัชญพิธีจะทำพิธีสังเว

¹ AB. VIII.2.5

pratitiṣṭhāmi dyāvāpṛthivyoh pratitiṣṭhāmi
prānāpānayoḥ pratitiṣṭhāmyahorātrayoḥ pratitiṣṭhāmyanna-
pānayoḥ prati brahman prati kṣatre pratyeseṣu trisu lokeṣu
tiṣṭhāmīti /

อาทวนียะ เป็นไฟศักดิ์สิทธิ์ที่นำมาจากไฟซึ่งลุกอยู่ตลอดเวลาของพอบ้าน และเตรียมไว้เพื่อการรับพลีกรรม ไฟอาทวนียะเป็นไฟกอง 1 ในจำนวน 3 กองที่จุดไว้ในยัชญพิธีและอยู่ทางค่านทิศตะวันออก (Monier-Williams 1981 : 162).

² RV.X.131.1.

apa prāca indra viśvām amitran

เครื่องบูชาวงสรวงที่ประกอบด้วยเนยใส 3 ที่แด่พระอินทร์ ค่ายการใช้ชั้นทักษิณมา 4 ครั้ง และด้วยวิธีการสวดแบบปรบัท* เพื่อความปราศจากโรค เพื่อความมีสวัสดิภาพ เพื่อความไม่มีอันตราย และเพื่อความปลอดภัยแก่พระราชา

ในตอนสิ้นสุดพิธีพระราชาทรงสวดบทสวดอ้อนวอนเพื่อขอการบังเกิดขึ้นของ ผุ่งโค ผุ่งม้า และผุ่งคน ด้วยบทสวดที่ว่า "ผุ่งโค ณ ที่นี้ ผุ่งม้า ณ ที่นี้ และผุ่งคน ณ ที่นี้ ขอจงให้กำเนิดเกิด ทักษิณจำนวน 1 พัน ย่อมมี ณ ที่นี้ ขอวีรบุรุษและผุ่งปกป้องคุ้มครองจงนั่งลงเกิด"¹ (AB.VIII-2.7)

พระนามพระราชาผู้ทรงกระทำพิธีปกรภิเษก

ท้าวชนเมชัย โอรสของท้าวปกรภิเษก²

สัญลักษณ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธีปกรภิเษก

หนังสือ	: ความมีอำนาจ
คันมะเคื้อ	: พละกำลังซึ่งก็คืออาหาร
นมเปรี้ยว น้ำผึ้ง เนยใส	: รสชาติของมวลพฤกษชาติ
น้ำฝนที่ตกลงมาในขณะแคะออก	: ความสว่างไสวและพรหมรัศมี
คันทู้ออนและหน่อคันทู้ออน	: ความสดชื่น ความเจริญเติบโต และการให้กำเนิด
สุรา	: ความเป็นกษัตริย์และรสชาติของอาหาร

* ปรบัท คือวิธีสวดบทสวดในคัมภีร์พระเวท ด้วยการแยกคำประพันธ์ออกเป็นส่วน ๆ ให้มีจำนวนพยางค์เท่ากัน โดยไม่ต้องคำนึงถึงความหมายและรูปคำ และให้แทรกคำว่า ป-ปทุเบ ลงไปในแต่ละส่วนของคำประพันธ์ที่แยกออกมานั้น (Monier-Williams 1981 : 682).

¹ The Āitareya Brāhmana, Edited by Ācārya Satyavrata Samasrami (Calcutta : Satya Press, 1906), 4:182-216.

² Ibid., p. 216.

หน้าแพรค : ความเป็นเจ้าเพราะหน้าแพรคแพร่พันธุ์กระจายไป
 ค่ายกึ่งก้านที่โน้มท่าแนบไปกับพื้นดินเสมือนมันยืนยง
 คงมั่น และพระราชาทรงแผ่พระราชอำนาจออกไป
 เสมือนพระองค์ทรงค้ำรงมัน¹

ความหมายของมนตร์ที่ใช้ในพิธีอุปภิเษก

- "ภุรุ ภุรุ และ สุรุ" : พระราชาจะเป็นผู้ทรงพร้อมด้วย
 พระโอรส พระนัคคา และพระ
 ปนัคคา หรือเป็นผู้ปราศจากศัตรูคู่แข่ง
- "นโม พุทฺทมณ
 นโม พุทฺทมณ
 นโม พุทฺทมณ" : พระราชาจะอยู่ในอำนาจของพราหมณ์
 ราชอาณาจักรจะเจริญรุ่งเรืองเต็มไปด้วย
 ค่ายวีรบุรุษ และองค์รัชทายาทจะ
 ประสูติในราชอาณาจักรนี้
- "ข้าแต่พระอินทร์ขอพระองค์ : พระราชาจะทรงเสวยสิริราชสมบัติ
 ไปรคชวัลโลศศัตรูทั้งมวลไปจาก ที่เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และจะทรง
 ทิศตะวันออกเกิด" ได้รับไอศวรรย์และความเป็นอธิปัตติ
 เหนือปวงชน
- "ผู้งโค ณ ที่นี้ ผู้งม้า ณ ที่นี้ และ : พระราชาจะเป็นผู้บริบูรณ์ด้วย
 ผู้งคน ณ ที่นี้ ขอจงให้กำเนิดเกิด พระราชโอรสธิดา และเหล่า
 ทักษิณาจำนวน 1 พันย้อมมี ณ ที่นี้ ปศุสัตว์"²
 ขอวีรบุรุษและผู้ปกป้องคุ้มครอง
 จงนั่งลงเกิด"

¹ Ibid., pp. 186-199.

² Ibid., pp. 192-215.

ความหมายของพิธีในชั้นตอนต่าง ๆ

- การตั้งชาทั้ง 2 ขาอยู่ในแท่นบูชา : การบรรลุความปรารถนาในสิ่งที่เป็นสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ของแผ่นดิน
- การตั้งชาทั้ง 2 ขาอยู่นอกแท่นบูชา : การบรรลุความปรารถนาในสิ่งที่มีอยู่ค้ำฟ้าค้นหาขอบเขตมิได้
- การที่พระราชาเสด็จขึ้นประทับบนหลังกายหลังที่ทรงทองคำมณเฑียรชัยเชิงปวงเทพเจ้าให้เสด็จขึ้นประทับ : ความมีสวัสดิภาพและการเสวยสิริราชสมบัติที่เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ
- การที่พระราชาพระราชทานสุราให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงโปรดปราน : ความเป็นยอดแห่งมิตรภาพและการดำรงมั่นในมิตรภาพ
- การที่พระราชาเสด็จประทับ ณ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ : ทิศแห่งชัยชนะ
- การที่พราหมณ์ฤๅษีทำพิธีสังเวทเครื่องบูชาวงสรวยที่ประกอบด้วยเนยใส 3 ที่แด่พระอินทร์ด้วยการใช้ชั้นศักดิ์ขึ้นมา 4 ครั้ง และด้วยวิธี : ความปราศจากโรค ความมีสวัสดิภาพ ความไม่มีอันตราย และความปลอดภัยของพระราชา¹
- การสวดแบบปรบตี

พิธีไอนทรมหากิเชก

"ไอนทรมหากิเชก" แปลว่า พิธีอภิเษกที่ยิ่งใหญ่ของพระอินทร์ เป็นมาของพิธีนี้มีว่า ทวยเทพพร้อมด้วยพระประชาบดีมีความเห็นพ้องกันว่า ควรจะถวายการอภิเษกแด่พระอินทร์ เพราะว่าในบรรดาทวยเทพทั้งหลายนั้น พระอินทร์ทรงเป็นเทพที่มีอำนาจมากที่สุด มีพลังกำลังมากที่สุด แข็งแรงที่สุด คีที่ที่สุด และทรง

¹ Ibid., pp. 182-210.

ประสบความสำเร็จสูงสุด

ในพิธีไอนทรมหาภิเษกนั้น ทวยเทพได้นำตั้งซึ่งมีชื่อว่า ฤจ มาถวายแก่ พระอินทร์ ตั้งให้ทวยเทพทรงกระทำชาหน้า 2 ชาด้วยบทสวดในคัมภีร์สามเวท คือบทสวดพฤติคและรัตนตระ กระทำชาหลัง 2 ชาด้วยบทสวดไวรูปะกับไวราชะ กระทำพนักพิงด้วยบทสวดศากวระและไรวทะ กระทำที่เท้าแขนด้วยบทสวด เนารสะและกาเลยะ กระทำเส้นค้ายที่ทอสามยาวด้วยคัมภีร์ฤคเวท กระทำเส้น ค้ายที่ทอสามขวางด้วยคัมภีร์สามเวท กระทำช่องว่างด้วยคัมภีร์ยชุรเวท กระทำ หนุ้าที่ลาดปลุกด้วยเกียรติยศชื่อเสียง และกระทำเบาะรองนั่งด้วยควมมีสิริมงคล

พระสวีกุญและพระพงหีสบตีทรงแบกชาหน้า 2 ชา พระวายุและพระปฐม ทรงแบกชาหลัง 2 ชา พระนิกรและพระวรุณทรงแบกพนักพิง พระอัศวินทรงแบกที่ เท้าแขน พระอินทร์จะเสด็จขึ้นประทับบนที่นั่ง แต่ก่อนที่พระองค์จะเสด็จขึ้นประทับ บนที่นั่ง พระองค์จะทรงท่องมนตร์อัญเชิญเทพกลุ่มต่าง ๆ ให้เสด็จขึ้นประทับบนที่นั่ง ก่อนพระองค์ ด้วยบทสวดที่ว่า

ขอเทพกลุ่มพระวสุโปรคเสด็จขึ้นประทับบนตัวเจ้าพร้อมด้วยค้ายศรีฉันท บทสวดศริวฤคสุโทมะ และบทสวดสามรัตนตระ ข้าพเจาจจะขึ้นประทับตาม หลังทวยเทพเหล่านี้เพื่อความ เป็นพระสัมมราช

ขอเทพกลุ่มพระรุทธะโปรคเสด็จขึ้นประทับบนตัวเจ้าพร้อมด้วยศรีษฏฉันท บทสวดปญุสุโทมะ และบทสวดสามพฤติค ข้าพเจาจจะขึ้นประทับตามหลัง ทวยเทพเหล่านี้เพื่อความ เป็นพระโกชะ

ขอเทพกลุ่มพระอาทิตยโปรคเสด็จขึ้นประทับบนตัวเจ้า พร้อมด้วยชคคีฉันท บทสวดสัทสุโทมะ และบทสวดสามไวรูปะ ข้าพเจาจจะขึ้นประทับตามหลัง ทวยเทพเหล่านี้เพื่อความ เป็นพระสวาราช

ขอเทพกลุ่มพระวิศเวทเวาโปรคเสด็จขึ้นประทับบนตัวเจ้า พร้อมด้วย อนุษฏฉันท บทสวดเอกวีศสุโทมะ และบทสวดสามไวราชะ ข้าพเจาจจะขึ้น ประทับตามหลังทวยเทพเหล่านี้เพื่อความ เป็นพระวีราช

ขอเทพกลุ่มพระสาชยะและพระอาปทยะโปรคเสด็จขึ้นประทับบนตัวเจ้า พร้อมด้วยบังกฉันท บทสวดศริวสุโทมะ และบทสวดสามศากวระ ข้าพเจา จะขึ้นประทับตามหลังทวยเทพเหล่านี้เพื่อความ เป็นพระราชา

ขอเทพกลุ่มพระมรุคและเทพผู้โอรสของพระอังกีรสโปรคเสด็จขึ้นประทับ บนตัวเจ้าพร้อมด้วยอักษฉันท บทสวดศรยัสตรีศสุโทมะและบทสวด

สามไรวตะ ข้าพเจ้าจะขึ้นประทับตามหลังทวยเทพเหล่านี้ เพื่อความเป็นพระ
ปรเมษฐ์ เพื่อความเป็นมหาราชา เพื่อความเป็นอชิบตี เพื่อความเป็นอิสระ
และเพื่อความสูงส่ง (AB.VIII.3.1)

แล้วพระอินทร์ก็เสด็จขึ้นประทับบนตั่ง เทพกลุ่มพระวิศเวทเวาจะ
สรรเสริญพระองค์ด้วยการประกาศตั่ง ๆ เพราะถ้าหากว่าพระอินทร์ไม่ได้รับการ
สรรเสริญด้วยการประกาศตั่ง ๆ แล้ว พระองค์ไม่สามารถเพื่อที่จะสำแดงพลังได้
คังนั้นเทพกลุ่มพระวิศเวทเวาจึงสรรเสริญพระองค์ด้วยการประกาศตั่ง ๆ ว่า

ข้าแต่ทวยเทพทั้งหลาย ขอจงสรรเสริญพระอินทร์องค์นี้ด้วยการประกาศตั่ง ๆ
ว่าพระองค์เป็นพระสัมราชา เป็นผู้มีความเป็นพระสัมราชา เป็นพระโกชะ เป็น
พระบิดาแห่งพระโกชะทั้งหลาย เป็นพระสวราชา เป็นผู้มีความเป็นพระสวราชา
เป็นพระวิราชา เป็นผู้มีความเป็นพระวิราชา เป็นพระราชา เป็นพระบิดาแห่ง
พระราชาทั้งหลาย เป็นพระปรเมษฐ์ และเป็นผู้มีความเป็นพระปรเมษฐ์

อาณาจักรบังเกิดขึ้นแล้ว นักรบบังเกิดขึ้นแล้ว อชิบตีของบรรดาสิ่งมีชีวิต
ทั้งปวงบังเกิดขึ้นแล้ว ผู้ก่อกินชาวเมืองบังเกิดขึ้นแล้ว ผู้ทำลายเมือง
บังเกิดขึ้นแล้ว ผู้ประหารเหล่าอสูรบังเกิดขึ้นแล้ว ผู้คุมครองศาสนจักร
บังเกิดขึ้นแล้ว ผู้คุมครองธรรมบังเกิดขึ้นแล้ว (AB.VIII.3.1)

ต่อจากนี้ พระประชาบดีทรงถวายพระพรแก่พระอินทร์ด้วยบทสวดใน
คัมภีร์ฤคเวทที่ว่า

พระวรุณผู้ทรงเคร่งครัดในพรต ผู้ปราศเปรื่อง ทรงประกอบพิธีด้วยการ
ประทับนั่งในเคหสถานทั้งหลาย เพื่อความเป็นพระสัมราชา¹ เพื่อความเป็น
พระโกชะ เพื่อความเป็นพระสวราชา เพื่อความเป็นพระวิราชา เพื่อความ
เป็นพระปรเมษฐ์ เพื่อความเป็นพระราชา เพื่อความเป็นมหาราชา เพื่อ
ความเป็นอชิบตี เพื่อความเป็นอิสระและเพื่อความสูงส่ง (AB.VIII.3.2)

เมื่อพระประชาบดีทรงถวายพระพรแก่พระอินทร์ด้วยบทสวดบทนี้แล้ว
พระองค์ก็จะทรงถวายการอภิเษกแก่พระอินทร์ โดยพระประชาบดีจะทรงประทับ
ยืนเบื้องพระพักตร์พระอินทร์ และทรงผันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันตก ทรงคลุม
พระอินทร์ด้วยกิ่งไม้ที่เต็มไปด้วยใบมะเคื่อสค และด้วยหญ้ากุกะ (หญ้าคา) ที่ทำ
ด้วยทองคำ แล้วทรงถวายการรดน้ำอภิเษกแก่พระอินทร์ด้วยบทสวด 3 บทที่ขึ้นต้น

¹RV. I. 25. 10

niśasāda dhṛtavrato varuṇaḥ pastyāsva sāmraḥjāya sukraturiti /

ว่า "อิม่า อาปะ ฮิวคมาะ" ด้วยมนตร์ในคัมภีร์ยชุรเวทที่ขึ้นต้นว่า "เทวสุย ตุวา"
และด้วยการเปล่งถ้อยคำทั้งหลายนี้คือ "ภูร ภูว และ สุว"¹

ต่อมาเทพกลุ่มต่าง ๆ ได้ถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระอินทร์เป็นเวลา
31 วันดังนี้คือ

เทพกลุ่มพระวสุ ผู้เป็นเทพประจำทิศตะวันออก ทรงถวายการรคน้ำ
อภิเษกแก่พระอินทร์เป็นเวลา 31 วัน ด้วยบทสวด 3 บทนี้ ด้วยมนตร์ในคัมภีร์ยชุรเวท
นี้ และด้วยการเปล่งถ้อยคำทั้งหลายนี้ เพื่อความเป็นพระสัมราช

เทพกลุ่มพระรุทธะ ผู้เป็นเทพประจำทิศใต้ ทรงถวายการรคน้ำอภิเษก
แก่พระอินทร์เป็นเวลา 31 วัน ด้วยบทสวด 3 บทนี้ ด้วยมนตร์ในคัมภีร์ยชุรเวทนี้
และด้วยการเปล่งถ้อยคำทั้งหลายนี้ เพื่อความเป็นพระโกชะ

เทพกลุ่มพระอาทิตย์ ผู้เป็นเทพประจำทิศตะวันตก ทรงถวายการรคน้ำ
อภิเษกแก่พระอินทร์เป็นเวลา 31 วัน ด้วยบทสวด 3 บทนี้ ด้วยมนตร์ในคัมภีร์
ยชุรเวทนี้ และด้วยการเปล่งถ้อยคำทั้งหลายนี้ เพื่อความเป็นพระสวราช

เทพกลุ่มพระวิศเวเวหา ผู้เป็นเทพประจำทิศเหนือ ทรงถวายการรคน้ำ
อภิเษกแก่พระอินทร์เป็นเวลา 31 วัน ด้วยบทสวด 3 บทนี้ ด้วยมนตร์ในคัมภีร์
ยชุรเวทนี้ และด้วยการเปล่งถ้อยคำทั้งหลายนี้ เพื่อความเป็นพระวิราช

เทพกลุ่มพระสาชยะและพระอาปตยะ ผู้เป็นเทพประจำทิศตอนกลางที่
มั่นคงดำรงมั่น ทรงถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระอินทร์เป็นเวลา 31 วัน ด้วยบท
สวด 3 บทนี้ ด้วยมนตร์ในคัมภีร์ยชุรเวทนี้ และด้วยการเปล่งถ้อยคำทั้งหลายนี้
เพื่อความเป็นพระราชา

เทพกลุ่มพระมฤคและเทพมุโอรสของพระอังคีรส ผู้เป็นเทพประจำทิศ
เบื้องบน ทรงถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระอินทร์เป็นเวลา 31 วัน ด้วยบทสวด
3 บทนี้ ด้วยมนตร์ในคัมภีร์ยชุรเวทนี้ และด้วยการเปล่งถ้อยคำทั้งหลายนี้
เพื่อความเป็นพระปรเมษฐ์ เพื่อความเป็นมหาราชา เพื่อความเป็นอชิบดี เพื่อ

¹กุเชิงอรรถที่ 1 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้, หน้า 10.

ความเป็นอิสระ และเพื่อความสูงส่ง

เมื่อพระอินทร์ทรงได้รับการอภิเษกด้วยพิชิไอนทรมหากิเชกนี้แล้ว พระองค์ทรงเป็นผู้มีชัยชนะเหนือชัยชนะทั้งหมด ทรงครอบครองโลกทั้งผอง ทรงบรรลุลูกความมีสิริมงคลอันสูงสุดและสถานะอันสูงส่ง เป็นจอมทวยเทพทั้งหมด เมื่อพระองค์ทรงได้รับความเป็นพระสัมมราช ความเป็นพระโกชะ ความเป็นพระสวราช ความเป็นพระวิราช ความเป็นพระปรเมษฐ์ ความเป็นพระราชา ความเป็นมหา-ราชา และความเป็นอิมิตีในโลกนี้แล้ว พระองค์ทรงเป็นพระสวามัญ พระสวราช และพระอมรในโลกลสวรรคโน้น และเมื่อพระองค์ทรงสมความปรารถนาทั้งปวงแล้ว พระองค์ก็จะทรงเป็นอมรรตัยชน¹

ความว่านนี้ แสดงให้เห็นว่า พิชิไอนทรมหากิเชกเป็นพิชิที่แสดงถึง ความเป็นพระราชาผู้ยิ่งใหญ่ ดังข้อความที่ว่า พรหมณ์ฤควิษณุพิชิไอนทรมหา-กิเชกดี ควรที่จะตั้งความปรารถนาให้พระมหากษัตริย์ว่า

พระมหากษัตริย์พระองค์นี้ซึ่งมีชัยชนะเหนือชัยชนะทั้งหมด หิงครอบครอง โลกทั้งผอง หิงบรรลุลูกความมีสิริมงคลอันสูงสุดและสถานะอันสูงส่งเป็นจอม-ราชาทั้งหมด พระองค์ซึ่งทรงได้รับความเป็นพระสัมมราช ความเป็นพระ-โกชะ ความเป็นพระสวราช ความเป็นพระวิราช ความเป็นพระปรเมษฐ์

¹The Aitareya Brahmana, Edited by Acarya Satyavrata Samasrami, pp. 223-232.

• AB. VIII.3.3

sa etena mahābhiṣekenābhiṣikta indraḥ sarvā
jitirajayat sarvāmllokanāvindat sarveṣaṃ devānāṃ
śrāiṣṭhyamatīṣṭhāṃ paramatāmagacchatsāmraḥjyaṃ bhāujyaṃ
svārājyaṃ vāirājyaṃ pārameṣṭhyaṃ rājyaṃ mahārājyamādhipatyam
jivāsmimloke svayambhūḥ svarālamṛto ' musmintsvarge loke
sarvānkāmanāptvā ' mṛtaḥ samabhavat samabhavat /

ความเป็นพระราชา ความเป็นนพราชาและความเป็นอหิบดี พระองค์จึงเป็น
ผู้ครอบงำสรรพสิ่งรอบคาน พึงครอบครองโลกทั้งมวล พึงสดชื่นแข็งแรงเต็มที
และพระองค์จึงเป็นพระเอกราชขงคินแดนที่ตั้งตนจากสุคเขตแดนคานหนึ่งไป
จนถึงฝั่งตรงข้ามอีกคานหนึ่งของแวนดินที่ล้อมรอบควมมหาสมุทร¹

ก่อนถวายการรคนำอภิเษกในพิธิโอนหมมหากิเษก พราหมณ์ฤทวิชจะ
กราบบังคมทูลพระราชาว่า

ในระหว่างราตรีทั้งสองนี้ คือ ราตรีที่พระองค์ทรงประสูติ และราตรีที่
พระองค์จะสวรรคต ข้าพเจาพึงทำลาภยศของยัชฌพิธิ ประเทศ คุณความดี
พระชนมชีพและพระราชโอรสธิดาของพระองค์ หากวาพระองค์พึงคึกคค
ทรยศต่อข้าพเจา²

และพระราชาจะทรงกล่าวคำปริญญานว่า

¹AB. VIII.4.1

ksatriyamayaṃ sarvaṃ jitīrjayetāyaṃ sarvāṃllokān
vindetāyaṃ sarveṣāṃ rājñāṃ śrāiṣṭhyamatiṣṭhāṃ paramatāṃ
gacchet samrājyaṃ bhāujyaṃ svarājyaṃ vairājyaṃ parameṣṭhyaṃ
rājyaṃ mahārājyamādhipatyāṃ samantaparyāyī syātsarvabhāumah
sarvāyusa āntādā parārdhāt pṛthivyāi samudraparyantāya ekaṛāṇīti /

²AB. VIII.4.1

yāñca rātrīmajāyethā yāñca pretāsi
tadubhayamantareṇeṣṭāpūrṭtam te lokam sukṛtamāyuh prajāṃ
vrñjīyaṃ yadi me druhyerīti /

ในระหว่างราตรีทั้งสองนี้ คือ ราตรีที่ข้าพเจ้าถือกำเนิดมา และราตรีที่ข้าพเจ้าจะสลับลงไป ทานพึงทำลายกุศลของยัญญุพิธี ประเทศ คุณ ความดี อายุ และโอรส ธิดา ของข้าพเจ้า หากวาข้าพเจ้าพึงคิดคดทรยศ ต่อทาน¹

ต่อจากนี้จะเป็นการ เริ่มต้นพิธีโอนทมหาภิเษก ซึ่งมีขั้นตอนของการทำ พิธี 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนพิธี ขั้นตอนการทำพิธี และขั้นพิธีเปื้องปลาย

ก. ขั้นเตรียมพิธี มีการตระเตรียมตั้งไม้มะเคื่อ กิ่งไม้มะเคื่อ บาคกร ไม้มะเคื่อหรือชั้นไม้มะเคื่อ ผลโทร ผลมะเคื่อ ผลโพ ผลโพทะเล หน่ออ่อนของต้น ข้าว หน่ออ่อนของต้นข้าวใหญ่ หน่ออ่อนของเมล็ดประยงค์ หน่ออ่อนของต้นข้าวบาร์เลย์ นมเปรี้ยว น้ำผึ้ง เนยใส และน้ำฝนที่ตกลงมาในขณะแตกออก

ข. ขั้นการทำพิธี พราหมณ์จะนำผลโทร ผลมะเคื่อ ผลโพ ผลโพทะเล หน่ออ่อนของต้นข้าว หน่ออ่อนของต้นข้าวใหญ่ หน่ออ่อนของเมล็ดประยงค์และหน่ออ่อนของต้นข้าวบาร์เลย์มาวางไว้ในบาคกรไม้มะเคื่อหรือชั้นไม้มะเคื่อ แล้วคลุกเคล้า สิ่งเหล่านี้เข้าด้วยกันแล้วจึงเทนมเปรี้ยว น้ำผึ้ง เนยใส และน้ำฝนที่ตกลงมาในขณะแตกออกกลงไปผสมแล้ววางบนพื้นดิน ต่อจากนี้พราหมณ์ฤทวิซจะสวดฉลองตั้งไม้มะเคื่อ ว่า

บทสวดในคัมภีร์สามเวทคือ บทสวดพฤหิตและรัตนกระจงเป็นชาหน้า 2 ชา
บทสวดไวรุปะกับไวราชะจงเป็นชาหลัง 2 ชา
บทสวดศากวะระและไรวตะจงเป็นพนักพิง
บทสวดเนาะสะและกาเลยะจงเป็นที่เทาแขน
คัมภีร์ฤคเวทจงเป็นเส้นค้ำยันที่หอคามยาว
คัมภีร์สามเวทจงเป็นเส้นค้ำยันที่หอคามขวาง
คัมภีร์ยชุรเวทจงเป็นของวาง
เกียรติยศชื่อเสียงจงเป็นหญ้าที่ลากปู

¹AB. VIII.4.1

yam ca rātrīmajāye'ham yam ca pretāsmi
tadubhayamantarenestāpūrṭtam me lokam sukṛtamāyuh prajāṃ
vrñjīthā yadi te druhyeyamiti /

ความมีสิริมงคลจงเป็นเบาะรอนัง
 ขอพระสวิตฤและพระพฤษคีโปรดทรงแบกขาหน้า 2 ขา
 พระวายุและพระปฐมโปรดทรงแบกขาหลัง 2 ขา
 พระมิตรและพระวรุณโปรดทรงแบกพนักพิง
 พระอัศวินทั้งสองโปรดทรงแบกที่เท้าแขน (AB.VIII.4.3)

เสร็จแล้ว พราหมณ์ฤทวิชจะกราบบังคมทูลให้พระราชาเสด็จขึ้นประทับ
 บนตั่งไม้มะเกลือ ค่ายบทสวดอัญเชิญเทพกลุ่มต่าง ๆ ให้เสด็จขึ้นประทับบนตั่งก่อน
 พระองค์ดังนี้

ขอเทพกลุ่มพระวสุโปรดเสด็จขึ้นประทับบนตัวเจ้าพร้อมด้วยคายนครินันท์
 บทสวดตรีวฤทศโตมะ และบทสวดสามร ถินตระ ขอพระองค์โปรดเสด็จขึ้น
 ประทับตามหลังทวยเทพเหล่านี้ เพื่อความเป็นพระสัมมราช

ขอเทพกลุ่มพระรุทธะ โปรดเสด็จขึ้นประทับบนตัวเจ้า พร้อมด้วยตรีษฏกรณันท์
 บทสวดปัญจทศโตมะ และบทสวดสามพฤทศ ขอพระองค์โปรดเสด็จขึ้นประทับ
 ตามหลังทวยเทพเหล่านี้ เพื่อความเป็นพระโกชะ

ขอเทพกลุ่มพระอาทิตย์ โปรดเสด็จขึ้นประทับบนตัวเจ้าพร้อมด้วยชคคินันท์
 บทสวดสัพทศโตมะ และบทสวดสามไวรุปะ ขอพระองค์โปรดเสด็จขึ้น
 ประทับตามหลังทวยเทพเหล่านี้ เพื่อความเป็นพระสวราช

ขอเทพกลุ่มพระวิศเวทเวา โปรดเสด็จขึ้นประทับบนตัวเจ้าพร้อมด้วย
 อนุษฏกรณันท์ บทสวดเอกวิศโตมะ และบทสวดสามไวราชะ ขอพระองค์
 โปรดเสด็จขึ้นประทับตามหลังทวยเทพเหล่านี้ เพื่อความเป็นพระวิราช

ขอเทพกลุ่มพระมฤคและเทพผู้โอรสของพระอังคีรส โปรดเสด็จขึ้นประทับ
 บนตัวเจ้าพร้อมด้วยอติจันท์สถินันท์ บทสวดคระยัสตรีศโตมะ และบทสวด
 สามไววตะ ขอพระองค์โปรดเสด็จขึ้นประทับตามหลังทวยเทพเหล่านี้ เพื่อ
 ความเป็นพระปรเมษฐ์

ขอเทพกลุ่มพระสาชยะและพระอาปตยะ โปรดเสด็จขึ้นประทับบนตัวเจ้า
 พร้อมด้วยบังกคินันท์ บทสวดตรีณวลโตมะ และบทสวดสามศากวาระ ขอ
 พระองค์โปรดเสด็จขึ้นประทับตามหลังทวยเทพเหล่านี้ เพื่อความเป็นพระ
 ราชา

ขอพระองค์โปรดเสด็จขึ้นประทับเพื่อความ เป็นมหาราชา เพื่อความเป็น
 อธิปัตติ เพื่อความเป็นอิสระ และเพื่อความสูงส่ง (AB.VIII.4.3)

ต่อจากนี้พระราชาจะเสด็จขึ้นประทับบนตั่ง และเหล่าราชกรรตุจะกล่าว
 สรรเสริญพระองค์ด้วยการประกาศดัง ๆ ว่า

ลูกอนุชนทั้งหลาย ขอจงสรรเสริญพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ด้วยการประกาศ
 ดัง ๆ ว่า พระองค์เป็นพระสัมมราช เป็นผู้มีความเป็นพระสัมมราช เป็นพระโภชะ
 เป็นพระปิตาแห่งพระโภชะทั้งหลาย เป็นพระสวราช เป็นผู้มีความเป็นพระ
 สวราช เป็นพระวิราช เป็นผู้มีความเป็นพระวิราช เป็นพระปรเมษฐ์ เป็นผู้มี
 ความเป็นพระปรเมษฐ์ เป็นพระราชา และเป็นพระปิตาแห่งพระราชาทั้งหลาย
 อาณาจักรบังเกิดขึ้นแล้ว นักรบบังเกิดขึ้นแล้ว อธิบติของบรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งปวง
 บังเกิดขึ้นแล้ว ผู้กลืนกินชาวเมืองบังเกิดขึ้นแล้ว ผู้ฆ่าเหล่าศัตรูบังเกิดขึ้นแล้ว
 ผู้คุมครองศาสนจักรบังเกิดขึ้นแล้ว ผู้คุมครองธรรมบังเกิดขึ้นแล้ว (AB.VIII.4.3)

ต่อมาพราหมณ์จะถวายพระพรแด่พระราชาด้วยบทสวดในคัมภีร์ฤคเวทที่ว่า

พระวรุณผู้ทรงเครื่องครัดในพรต ผู้ปราศเปรื่อง ทรงประกอบพิธีด้วยการ
 ประทับนั่งในเคหสถานทั้งหลาย เพื่อความเป็นพระสัมมราช¹ เพื่อความเป็น
 พระโภชะ เพื่อความเป็นพระสวราช เพื่อความเป็นพระวิราช เพื่อความเป็น
 พระปรเมษฐ์ เพื่อความเป็นพระราชา เพื่อความเป็นมหาราชา เพื่อความ
 เป็นอธิบติ เพื่อความเป็นอิสระ และเพื่อความสูงส่ง (AB.VIII.4.3)

ต่อจากนี้จะเป็นพิธีถวายการรคน้ำอภิเษก โดยพราหมณ์ฤควิษณุทำพิธีจะ
 ยืนอยู่เบื้องพระพักตร์พระราชา หันหน้าไปทางทิศตะวันตก คลุมพระองค์ผู้ประทับนั่ง
 บนตั่งด้วยกิ่งไม้ที่เต็มไปด้วยใบมะเดื่อสดและด้วยหญ้ากุสะ (หญ้าคา) ที่ทำด้วย
 ทองคำ ถวายการรคน้ำอภิเษกด้วยบทสวด 3 บทที่ขึ้นต้นว่า "อิม่า อาปะ คิวตมาะ"
 ถวายมนตร์ในคัมภีร์ยชุรเวทที่ขึ้นต้นว่า "เทวสุย ตุวา" และด้วยการเปล่งถ้อยคำ
 เหล่านี้คือ "ภูรุ ภูรุ และ สุรุ"² และสวดอัญเชิญเทพเจ้าประจำทิศต่าง ๆ ให้
 มาร่วมถวายการรคน้ำอภิเษกแด่พระราชา ดังนี้คือ

ขอเทพผู้คลุมพระวสุ ผู้เป็นเทพประจำทิศตะวันออก จงทรงถวายการรคน้ำ
 อภิเษกแด่พระราชาเป็นเวลา 31 วัน ด้วยบทสวด 3 บทนี้ ถวายมนตร์ใน
 คัมภีร์ยชุรเวทนี้ และด้วยการเปล่งถ้อยคำทั้งหลายเหล่านี้ เพื่อความเป็น
 พระสัมมราช

¹ คุเชงอรรถที่ 1 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้, หน้า 18.

² คุเชงอรรถที่ 1 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้, หน้า 10.

ขอเทพกลุ่มพระรุทธะ ผู้เป็นเทพประจำทิศใต้จงทรงดูวាយการรคน้ำอภิเษก
แด่พระราชินีเป็นเวลา 31 วัน ควยบทสวด 3 บทนี้ ควยมนตร์ในคัมภีร์ยชุร-
เวทนี้ และควยการเปล่งถ้อยคำทั้งหลายเหล่านี้ เพื่อความเป็นพระโภชะ

ขอเทพกลุ่มพระอาทิตย์ ผู้เป็นเทพประจำทิศตะวันออกจงทรงดูวายการรคน้ำ
อภิเษกแด่พระราชินีเป็นเวลา 31 วัน ควยบทสวด 3 บทนี้ ควยมนตร์ใน
คัมภีร์ยชุรเวทนี้ และควยการเปล่งถ้อยคำทั้งหลายเหล่านี้ เพื่อความเป็น
พระสวราช

ขอเทพกลุ่มพระวิศเวทเวา ผู้เป็นเทพประจำทิศเหนือจงทรงดูวายการ
รคน้ำอภิเษกแด่พระราชินีเป็นเวลา 31 วัน ควยบทสวด 3 บทนี้ ควยมนตร์
ในคัมภีร์ยชุรเวทนี้และควยการเปล่งถ้อยคำทั้งหลายเหล่านี้ เพื่อความเป็น
พระวีราช

ขอเทพกลุ่มพระมฤคและเทพผู้โอรสของพระอังคีรส ผู้เป็นเทพประจำทิศ
เบื้องบนจงทรงดูวายการรคน้ำอภิเษกแด่พระราชินีเป็นเวลา 31 วัน ควย
บทสวด 3 บทนี้ ควยมนตร์ในคัมภีร์ยชุรเวทนี้และควยการเปล่งถ้อยคำทั้ง
หลายเหล่านี้ เพื่อความเป็นพระปรเมษฐ

ขอเทพกลุ่มพระสาชยะและพระอุปคยะ ผู้เป็นเทพประจำทิศตอนกลางที่
มีนาคดำรงมั่นจงทรงดูวายการรคน้ำอภิเษกแด่พระราชินีเป็นเวลา 31 วัน
ควยบทสวด 3 บทนี้ ควยมนตร์ในคัมภีร์ยชุรเวทนี้และควยการเปล่งถ้อยคำ
ทั้งหลายเหล่านี้ เพื่อความเป็นพระราชินี เพื่อความเป็นมหาราชินี เพื่อความ
เป็นอชิบตี เพื่อความเป็นอิสระ และเพื่อความสูงส่ง (AB.VIII.4.5)

ค. ขันพีธีเบื้องปลาย พีธีเบื้องปลายประกอบด้วยพีธีพระราชทาน
ทักษิณาแก่พรหมณ์ผู้วាយการอภิเษก และพีธีเสวยน้ำจันทน์ ดังนี้คือ

เมื่อพีธีวายการรคน้ำอภิเษกแด่พระราชินีได้เสร็จสิ้นแล้ว พระราชา
จะพระราชทานทักษิณาแก่พรหมณ์ฤควิษณุวายการรคน้ำอภิเษกควยทองคำ เงิน
1 พัน ไรนาและสัตว์ 4 เท้า

ต่อจากนี้ พรหมณ์ฤควิษณุวางถ้วยสุราในพระหัตถ์ของพระราชินี และจะ
สวดบทสวดที่ว่า "ข้าแต่พระโสม ควยหยคน้ำที่หวานที่สุด ที่มีเมามากที่สุด ขอพระองค์
โปรดทำให้บริสุทธิ์ พระองค์ทรงคั้นหยคน้ำนี้เพื่อให้พระอินทร์ทรงดื่ม"¹

¹ดูเชิงอรรถที่ 1 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้, หน้า 12.

ในตอนสิ้นสุดพิธี พระราชาจะทรงค้ำน้ำจันทน์ และทรงสวดบทสวดที่ว่า
 ญ พิธีราชาภิเษกนี้ สิ่งใดเป็นส่วนที่เหลือของน้ำโสมที่คั้นแล้ว และสิ่งใดคือ
 สิ่งที่พระอินทร์ทรงค้ำอย่างทรงผละกำลัง ข้าพเจ้าจะค้ำสิ่งนั้นซึ่งก็คือโสมราชา
 ควยใจที่สูงง

ข้าแต่พระผู้ประเสริฐสุด ข้าพเจ้าเท้าน้ำโสมที่คั้นแล้วลงในน้ำโสมที่พระองค์
 ทรงค้ำเพื่อการค้ำ ข้าแต่พระผู้ทรงสนุกสนานราเวิง ขอพระองค์โปรดค้ำเม
 ไทเต็มทีเถิด (AB.VIII.4.6)

เมื่อพระราชาทรงค้ำน้ำโสมนั้นแล้ว พระองค์พึงตรัสกับน้ำโสมนั้นว่า

เราค้ำน้ำโสมแล้ว ขอพระองค์จงประทานความสุขแก่เรา
 บุตรบุญเป็นที่รักยอมสัณต์สัณต์ค้ำอย่างราเวิงและออนโยนุตราบเท่าที่ยังไม่หมด
 กำลังวังชาฉันใด ภรรยาบุญเป็นที่รักยอมสัณต์สัณต์ค้ำอย่างราเวิง และออนโยน
 ุตราบเท่าที่ยังไม่หมดกำลังวังชาฉันใด

สุราหรือน้ำโสม หรืออาหารอื่นใดก็ตามยอมสัณต์สัณต์พระมหากษัตริย์ ผู้ทรง
 อภิเษกควยพิธีอินทรมหาภิเษกนี้อย่างราเวิงและออนโยนุตราบเท่าที่ยังไม่
 หมดกำลังวังชาฉันนั้น¹ (AB.VIII.4.6)

รายพระนามพระราชาผู้ทรงได้รับการอภิเษกด้วยพิธีอินทรมหาภิเษก

ท้าวชนเมชัยโอรสของท้าวปริกษิต

ท้าวศารยาคะโอรสของพระมณู

ท้าวศตานีกะโอรสของท้าวสตราชิต

ท้าวอามพายุชะ

ท้าวบุษามเศราษฏี โอรสของท้าวอุครเสน

ท้าววิศวกรรมัน โอรสของท้าวภวานะ

ท้าวสุทาส โอรสของท้าวปิชวานะ

ท้าวมรุตตะ โอรสของท้าวอวิกษิต

ท้าวอังคะ

¹ The Āitareya Brāhmana, Edited by Ācārya Satyavrata

พระภท โอรสของท้าวทุษยันต์
ท้าวทุรมุข ผู้ครองแคว้นปัญจาละ¹

สัญลักษณ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธีโอนทรมหากิเษก

ผลโทร	: ความเป็นเจ้า
ผลมะเคื่อ	: ความเป็นพระโภชะ
ผลโโพ	: ความเป็นพระสัมมราช
ผลโพะเล	: ความเป็นพระสวราชและความเป็นพระวิราช
หน่ออ่อนของต้นข้าว	: ความเป็นเจ้า
หน่ออ่อนของต้นข้าวใหญ่	: ความเป็นพระสัมมราช
หน่ออ่อนของเมล็ดประยงค์	: ความเป็นพระโภชะ
หน่ออ่อนของต้นข้าวบาร์เลย์	: ความเป็นจอมทัพ
นมเปรี้ยว	: อำนาจ
น้ำผึ้ง	: รสชาติของมวลพฤกษชาติและพญาไม้
เนยใส	: เคช
น้ำฝนที่ตกลงมาในขณะที่แตกออก	: ความเป็นอมฤต ²

พิธีราชสูยะ "ราชสูยะ" แปลว่า การบูชาดวงสรวงของพระราชา เป็นพิธีที่ยิ่งใหญ่ และสำคัญมากสำหรับพระราชาผู้ขึ้นครองราชสมบัติแล้ว และปรารภนาที่จะเป็นพระราชาผู้ยิ่งใหญ่ มีอำนาจเหนือพระราชาทั้งหลายทั้งปวง พิธีราชสูยะประกอบด้วย พิธีกรรม 7 พิธีคือ

1. พิธีปวิตระหรืออภยาโรหนิยะ (pavitra or abhyārohaniya)
2. พิธีอภิเชจนียะ (abhiṣecaniya)
3. พิธีทศเปยะ (daśapeya)
4. พิธีเกศวปนิยะ (keśavapaniya)

¹ Ibid., pp. 257-268.

² Ibid., pp. 240-252.

5. พิชิวายุ (vyuṣṭi)
6. พิชิตวิราทร (dvirātra)
7. พิชิกษัตริชฤติ (ksatradhṛti)

นอกจากนี้ อาจเพิ่มพิชิสោตรามณี (sāutrāmāṇī) เป็นพิชิตที่ 8 ท่อจาก พิชิตศเปยะหรือพิชิกษัตริชฤติเข้ามาอีกก็ได้¹

ในจำนวนพิชิตกรรมทั้งหมดนี้ จะกล่าวเฉพาะพิชิตอภิเชกษณียะเท่านั้น เพราะ พิชิตนี้เป็นพิชิตถวายการรดน้ำอภิเชกแด่พระราชา

พิชิตอภิเชกษณียะ "อภิเชกษณียะ" แปลว่า (พิชิต) ที่เหมาะสมแก่การอภิเชก เป็นพิชิต บุษบาวงสรวยที่กระทำในการอภิเชกของพระราชา พิชิตนี้มีขั้นตอนของการทำพิชิต 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมพิชิต ขั้นตอนเป็องคั้น ขั้นตอนการทำพิชิต และขั้นตอนพิชิตเป็องปลาย ดังนี้ คือ

ก. ขั้นเตรียมพิชิต พราหมณ์อชวรกรจะรวบรวมน้ำ 17 ชนิด เพื่อใช้เป็นน้ำอภิเชก ดังนี้คือ

1. น้ำจากแม่น้ำสรัสวตี
2. คลื่นที่อยู่ทางค้ำหน้าและคลื่นที่อยู่ทางค้ำหลังของพราหมณ์

อชวรกร

3. น้ำที่กำสั้งไหล
4. น้ำที่ไหลทวนสายน้ำไหล
5. น้ำในแคว
6. น้ำทะเล
7. น้ำในแอ่งน้ำวน
8. น้ำในทะเลสาบที่สงบนิ่ง ไม่ไหลรินและก้องแสงอาทิตย์
9. น้ำฝนที่ตกขณะแดดออก

¹ F.W. Thomas, "Abhiseka," Encyclopedia of Religion and Ethics, 2 (1908) : 23.

10. น้ำที่อยู่ในถัง
11. น้ำในบ่อ
12. หยคน้ำ
13. น้ำนิ่ง
14. น้ำคร่ำของแม่โคตัวที่เพิ่งคลอดลูก
15. น้ำนม
16. เนยใส
17. ละอองน้ำที่ส่องแสงอาทิตย์

นอกจากนี้จะมีการกระเตรียมบวทร 4 ใบ คือ บวทรไม้โพทะเล บวทร
ไม้มะเดื่อ บวทรที่ทำด้วยรากก้นไทร และบวทรไม้โพ วางไว้ข้างหน้าแท่นบูชาไฟ
สำหรับพระมิตรา วารุณ

ข. ชั้นพิธีเบื้องต้น พิธีเบื้องต้นจะเริ่มด้วยพิธีบูชาวงสรวงน้ำโสม
โดยพระราชจะทรงบูชาผู้ลี้ภัยแด่พระอัคนีและพระโสม และหลังจากที่พระองค์ทรง
เช่นสรวงด้วยวาปา (เชื้อแขวนกระเพาะในช่องท้องซึ่งแขวนกระเพาะกับอวัยวะอื่น)
ของสัตว์นั้นแล้ว ก็จะทรงถวายขนมปุโรทาศ 11 ถาดแด่พระอัคนีและพระโสม ต่อจากนี้
พระราชจะทรงถวายเครื่องพลีกรรมแก่เทวดา ผู้ทรงเป็นเจ้าของแห่งการประทานพลัง
ชีวิต ดังนี้คือ

1. พระองค์ทรงถวายขนมปุโรทาศ 12 ถาด หรือ 8 ถาด ซึ่งเป็นขนม
ปุโรทาศที่ทำด้วยเมล็ดข้าวที่เจริญงอกงามขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งอย่างรวดเร็ว แด่พระ-

---

* ขนมปุโรทาศ เป็นขนมที่ทำด้วยข้าว มักจะศักดิ์เป็นชั้น ๆ ใส่ไว้ในถาด
และใช้เป็นเครื่องสังเวไนในกองไฟ (Monier-williams 1981 : 635).

** เทวดา เป็นชื่อของทวยเทพ 8 องค์ คือ 1. พระอัคนีผู้คฤหบดี 2.
พระโสมผู้วนัสบดี 3. พระสวิตผู้ผู้สัจยประสวะ 4. พระรุทระผู้ผู้ศุภบดี 5. พระ
พฤทสมคิผู้ผู้จัสบดี 6. พระอินทร์ผู้ผู้เชษษฐะ 7. พระมิตราผู้ผู้ศยยะ 8. พระวารุณ
ผู้ผู้ธรรมบดี (Monier-williams 1981 : 494).

ลวิตถุผู้ลี้ภัยประสวะ (ผู้มีความคลมบังคับจิตใจคือความลี้ภัย) เพราะเหตุว่า พระลวิตถุ ทรงเป็นแรงคลมบังคับจิตใจสำหรับทวยเทพ

2. พระองค์ทรงถวายขนมบุโรพาทศ 8 ถาด ซึ่งทำด้วยเมล็ดข้าวที่สุก อย่างรวดเร็วในฤดูฝน แต่พระอัคนีผู้คฤหบดี (ผู้เป็นใหญ่ในเรือน) เพราะเหตุว่า พระอัคนีผู้คฤหบดีจะทรงนำพระราชินีไปสู่อุบัติภัย

3. พระองค์ทรงถวายเครื่องพลีกรรมจตุรที่ ทำด้วยข้าวฟ่าง แต่พระโสมมผู้รับสัจ (ผู้เป็นใหญ่แห่งป่า) เพราะเหตุว่า พระโสมมผู้รับสัจจะทรงส่งเสริมสนับสนุน พระราชาแก้วพลกษชาติ

4. พระองค์ทรงถวายเครื่องพลีกรรมจตุรที่ ทำด้วยข้าวป่า แต่พระพทิสบดี (ผู้เป็นเจ้าของถ้อยคำ) เพราะเหตุว่า พระพทิสบดีจะทรงส่งเสริมสนับสนุน พระราชาแก้วถ้อยคำ

5. พระองค์ทรงถวายเครื่องพลีกรรมจตุรที่ ทำด้วยข้าวแดง แต่พระอินทร์ผู้เชยษฐะ (ผู้เป็นหัวหน้า) เพราะเหตุว่า พระอินทร์ผู้เชยษฐะจะทรงนำพระราชินีไปสู่อุบัติภัย

6. พระองค์ทรงถวายเครื่องพลีกรรมจตุรที่ ทำด้วยหน้าคาร์ชุกะ แต่พระรุทระผู้ปกครอง (ผู้เป็นเจ้าของฝูงปลุกสัตว์) เพราะเหตุว่า พระรุทระผู้ปกครองจะทรงส่งเสริมสนับสนุนพระราชาแก้วพลกษชาติ

7. พระองค์ทรงถวายเครื่องพลีกรรมจตุรที่ ทำด้วยเมล็ดข้าวนามพะแด่ พระมิตรผู้ลี้ภัย (ผู้เป็นความจริง) เพราะเหตุว่า พระมิตรผู้ลี้ภัยจะทรงส่งเสริมสนับสนุนพระราชาแก้วพรหมัน

8. พระองค์ทรงถวายเครื่องพลีกรรมจตุรที่ ทำด้วยข้าวบาร์เลย์อันเป็นของพระวรุณ แต่พระวรุณผู้ธรรมบดี (ผู้เป็นเจ้าของกฎข้อบังคับ) เพราะเหตุว่า พระวรุณผู้ธรรมบดีจะทรงทำให้พระราชาเป็นเจ้าแห่งกฎข้อบังคับ (Sv. 3.3.3.2-9)

* เครื่องพลีกรรมจตุร เป็นเครื่องพลีกรรมที่ทำด้วยหน้า ข้าวบาร์เลย์ และเมล็ดถั่ว ต้มกับเนยและนมถวายแด่เทพเจ้าหรือวิญญาณของบรรพบุรุษที่ละจากโลกนี้ไปแล้ว และยกย่องบูชาเสมือนเป็นเทพเจ้า (Monier-williams 1981 : 390).

ต่อมาพระราชางจะทรงเช่นสรวงขมบูโรชาติ แดพระอัครนีและพระโสม และต่อจากนี้ พราหมณ์จะตะพระพาหาเบื่องขวาของพระราช และสวดบทสวดที่ว่า

ขอพระสวฤฤไปรดประทานคนทั้งหลายผู้มีผละกำลังแดพระองค์ ขอพระอัครนีไปรดประทานคุณาศักดิ์ทั้งหลายแดพระองค์ ขอพระโสมไปรดประทานวันสิบศักดิ์ทั้งหลายแดพระองค์ ขอพระพฤหัสศักดิ์ไปรดประทานวจสิบศักดิ์ทั้งหลายแดพระองค์ ขอพระอินทร์ไปรดประทานความเป็นหัวหน้าแดพระองค์ ขอพระรุหะไปรดประทานผู้ปกครองตัวแดพระองค์ ขอพระมิศรุไปรดประทานความลึกลับแดพระองค์ และขอพระวรุณไปรดประทานธรรมบคี่แดพระองค์ (SB.V.3.3.11)

ต่อมาพราหมณ์จะเช่นสรวงน้ำ 15 ชนิด (ยกเว้นน้ำ 2 ชนิดคือ น้ำจากแม่น้ำสรสวตี และละอองน้ำที่ทองแสงอาทิตย์) และเครื่องพลีกรรม 15 อย่าง หลังการเช่นสรวงพลีกรรมแต่ละครั้ง พระราชางจะทรงตักน้ำขึ้นมา และพราหมณ์จะเหน้าเหล่านี้ผสมเข้าด้วยกันในบาตรไม้มะเคื่อ ค้วยบทสวดที่ว่า "ขอน้ำทั้งหลายที่มีรสหวานจงผสมเข้าด้วยกันกับน้ำที่มีรสหวาน" (SB.V.3.4.27) แล้วจะวางไว้วางหน้าแท่นบูชาไฟสำหรับพระมิตรารวณ ร่วมกับบาตรอีก 4 ใบ คือบาตรไม้โพทะเล บาตรไม้มะเคื่อ บาตรที่ทำค้วยรากต้นไทร และบาตรไม้โพ ค้วยบทสวดที่ว่า "ขอพวกเจ้าผู้ปราศจากอันตรายผู้เปี่ยมค้วยผละกำลัง จงนั่งลงเกิด" (SB.V.3.4.28) แล้วพราหมณ์จะลาค้วยหนึ่งเสื่อโคร่งข้างหน้าแท่นบูชาไฟสำหรับพระมิตรารวณ ค้วยบทสวดที่ว่า "เจ้าเป็นความงามของพระโสม" (SB.V.3.5.3)

ต่อมาจะมีการเช่นสรวงเครื่องพลีกรรมคัปปฤดิน เพราะเหตุว่าปฤดินไวณะเป็นมนุษย์คนแรกที่ได้รับการอภิเชก เครื่องพลีกรรมเหล่านี้มี 12 อย่าง เพราะว่ามี 12 เดือน ใน 1 สัมพัจฉร (ปี) พราหมณ์จะเช่นสรวงเครื่องพลีกรรม 6 อย่างแรกก่อนพิธีถวายการรค่น้ำอภิเชก เครื่องพลีกรรมเหล่านี้เรียกว่า เครื่องพลีกรรมอัครนินาม ดังนี้คือ

3. พราหมณ์จะเข่นสรวงเครื่องพลีกรรมแก่สุรเสียง เพราะว่าสุรเสียงเป็นพระกำลัง ด้วยเหตุนี้จึงเท่ากับว่า เขาถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระราชด้วยพระกำลัง

4. พราหมณ์จะเข่นสรวงเครื่องพลีกรรมแก่พระอังสะ เพราะว่าพระอังสะทรงเป็นพระกำลัง ด้วยเหตุนี้จึงเท่ากับว่า เขาถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระราชด้วยพระกำลัง

5. พราหมณ์จะเข่นสรวงเครื่องพลีกรรมแก่พระภคะ เพราะว่าพระภคะทรงเป็นพระกำลัง ด้วยเหตุนี้จึงเท่ากับว่า เขาถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระราชด้วยพระกำลัง

6. พราหมณ์จะเข่นสรวงเครื่องพลีกรรมแก่พระอรยมัน ซึ่งเท่ากับว่า เขาทำให้พระราชทรงเป็นมิตรสนิทของสรรพสิ่งในโลกนี้ (ŚB.V.3.5.9)

ต่อมาพราหมณ์จะกรอน้ำอภิเษกที่ตั้งไว้ข้างหน้าแท่นบูชาไฟสำหรับพระมิตรและพระวรุณให้บริสุทธ์ด้วยเครื่องกรอง 2 เครื่องที่ได้กรองทองลงไปก่อนแล้ว ด้วยบทสวดที่ว่า "ในความอนุเคราะห์ของพระสวิตฤ เราจะกรองพวกเจ้าให้บริสุทธ์ด้วยเครื่องกรองที่ปราศจากตำหนิและด้วยรัศมีของดวงอาทิตย์ เจ้าเป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ เป็นมิตรของวจา เป็นผู้เกิดจากความร้อน"¹ แล้วก็เทน้ำอภิเษกลงไปในบาตร 4 ใบที่ตั้งไว้ข้างหน้าแท่นบูชาไฟสำหรับพระมิตรและพระวรุณ คือบาตรไม้โพทะเล บาตรไม้มะเคื่อ บาตรที่ทำด้วยรากต้นไทร และบาตรไม้โพ และสวดบทสวดที่ว่า "น้ำเหล่านี้เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นเครื่องหมายแห่งมิตรภาพ"²

แล้วพราหมณ์จะสวมพระภูษาจำนวน 3 ชุดถวายแก่พระราช ดังนี้คือ

¹SB.V.3.5.16

saviturvaḥ prasava' utpunāmyacchidreṇa pavitreṇa
sūryasya raśmibhiriti / anibhr̥ṣtamasi vāco bandhustapoḥā iti /

²SB. V.3.5.19

sadhamādo dyumninirāpa etā iti /

พระภุชชฎีที่ 1 เป็นพระภุชชฎีทำด้วยม้าตาบปยะ* ม้าชนิดนี้เขียนเป็นรูปแบบของยัชญพิธิทุกชนิด พราหมณ์จะสวมพระภุชชฎีนี้ถวายแด่พระราชาคด้วยบทสวดที่ว่า "เจ้าเป็นรังไข่ของกษัตริย์"¹

พระภุชชฎีที่ 2 เป็นพระภุชชฎีทำด้วยขนแกะที่ไม่ได้ย้อมสี พราหมณ์จะสวมพระภุชชฎีนี้ถวายแด่พระราชาคด้วยบทสวดที่ว่า "เจ้าเป็นมดลูกของกษัตริย์"²

พระภุชชฎีที่ 3 เป็นฉลองพระองค์คลุม พราหมณ์จะสวมพระภุชชฎีนี้ถวายด้วยบทสวดที่ว่า "เจ้าเป็นแหล่งกำเนิดของกษัตริย์"³

พราหมณ์จะดึงชายผ้าโพกพระเศียรมาบรรจบกัน และพันชายไว้ทางด้านหน้าด้วยบทสวดที่ว่า "เจ้าเป็นนาคีของกษัตริย์"⁴

ต่อมาพราหมณ์จะถอดพระภุชชฎีเหล่านี้ แล้วพระราชาก็เสด็จลงทรงสนาน พราหมณ์จะโยนพระภุชชฎี 3 ชุดนั้นลงไปในน้ำ พระราชาก็ทรงฉลองพระภุชชฎีหนึ่งในบรรดา 3 ชุดนี้ แล้วพระองค์ก็จะเสด็จขึ้น พระราชาก็พระราชทานพระภุชชฎีเหล่านี้ ในขณะที่เข็นสรวงวลาของแม่โคที่เป็นนม หรือในขณะที่ยัชญพิธิได้เสร็จสิ้นแล้ว

* ตาบปยะ* มาทจากเปลือกไม้พิเศษชนิดหนึ่ง (Monier-Williams 1981 : 444).

¹SB v. 3.5.20

kṣatrasylbamasīti /

²SB.v.3.5.21

kṣatrasya jarāvasīti /

³SB. v.3.5.22

kṣatrasya yonirasīti /

⁴SB.v. 3.5.23

kṣatrasya nābhirasīti /

จากนี้พราหมณ์อิวรยจะซึ่งสายธนู และกล่าวว่า "เจ้าเป็นของมู้า
อสูร วฤตระซึ่งก็คือพระอินทร์"¹ และจะอุบแซนธนูทั้งสองข้าง และกล่าวว่า "เจ้า
เป็นของพระมิตร เจ้าเป็นของพระวรุณ"² แล้วจะถวายธนูนี้แก่พระราช และ
กราบทูลว่า "ธนูนี้จะประหารอสูร วฤตระได้ก็ด้วยอาศัยพระองค์"³ และจะถวาย
ศรจำนวน 3 ดอกแก่พระราช

ศรดอกแรก เป็นศรที่พระราชทรงใช้ยิงทำลายศัตรูเป็นจีน ๆ ศรดอก
นี้หมายถึง ปฤทธิ มีชื่อว่า ทฤพา

ศรดอกที่ 2 เป็นศรที่พระราชทรงใช้ยิงเสียบศัตรู แล้วทำให้ศัตรู
ล้มลง ไม่ว่าจะรอดชีวิตหรือสิ้นชีวิตไปก็ตาม ศรดอกนี้หมายถึงบรรยากาศ มีชื่อ
ว่า รุชา

ศรดอกที่ 3 เป็นศรที่พระราชทรงยิงพลาทเป้า ศรดอกนี้หมายถึง
ฟากฟ้า มีชื่อว่า กษมา

พราหมณ์ถวายศร 3 ดอกนี้ด้วยคำว่า "พวกเจ้าจงคุ้มกันพระองค์ทาง
ด้านหน้า พวกเจ้าจงคุ้มกันพระองค์ทางด้านหลัง พวกเจ้าจงคุ้มกันพระองค์ทางด้าน
ข้าง พวกเจ้าจงคุ้มกันพระองค์ทุกซารทิศ"⁴

¹SB.V.3.5.27

indrasya vātraghnamasīti /

²SB.V.3.5.28

mitrasyāsi varuṇasyāsīti /

³SB. V.3.5.28

tvayāyam vṛtaṃ badhediti /

⁴SB V.3.5.30

pātāinaṃ prāñcaṃ pātāinaṃ pratyañcaṃ pātāinaṃ
tiryañcaṃ digbhyah pāteti /

ต่อมาพราหมณ์จะให้พระราชาทรงสวดบทสวดอาวิท* ที่ว่า

ค้ำยการเห็นประจักษ์ชัด ท่านทั้งหลายเป็นมรรคยชน พระอัครนีผู้คุณุหบดี
ทรงคำร้องอยู่ พระอินทร์ผู้วงไวทรงคำร้องอยู่ พระมิตรและพระวรวงษ์ทรงพรค
คำร้องอยู่ พระปฐมผู้ทรงเป็นวิศุเทพทรงคำร้องอยู่ สวรรคและโลกผู้เกือกูล
สรรพชีวิตคำร้องอยู่ พระอหิตินุแมชานทั่วจักรวาลทรงคำร้องอยู่¹

ต่อมาพราหมณ์จะใส่วิถุที่ค้ำยทองแดงเข้าไปในปากของบุรุษผู้มีเม
ขาว ค้ำยบทสวดที่ว่า "สิ่งที่มีพิษทั้งหลายย่อมขจัดได้ด้วยการทำยัญพิธี" (SB.V.4.1.1)
แล้วเขาจะกราบบังคมทูลให้พระราชาสด็จไปยังทิศทั้งหลาย ค้ำยบทสวดที่ว่า

ขอพระองค์โปรดเสด็จไปยังทิศตะวันออก ขอคายนครินันท์ บทสวดสามร ถันตระ
บทสวดศริวคสโตมะ วสันตฤค และอำนาจทางศาสนจักร จงปกปักษ์รักษา
พระองค์เถิด

ขอพระองค์โปรดเสด็จไปยังทิศใต้ ขอครินุภินันท์ บทสวดสามพฤค บทสวด
ปัญจทสโตมะ คิมหันตฤค และอำนาจทางอาณาจักร จงปกปักษ์รักษาพระองค์
เถิด

ขอพระองค์โปรดเสด็จไปยังทิศตะวันตก ขอชคศินันท์ บทสวดสามไวรูปะ
บทสวดสัปททสโตมะ วรรณฤค และอำนาจของปวงชน จงปกปักษ์รักษาพระองค์
เถิด

ขอพระองค์โปรดเสด็จไปยังทิศเหนือ ขออนุภินันท์ บทสวดสามไวราชะ
บทสวดเอกวิศสโตมะ ศรีทฤคและอำนาจแห่งผลิตผล จงปกปักษ์รักษาพระองค์
เถิด

ขอพระองค์โปรดเสด็จไปยังทิศเบื้องบน ขอบังกคินันท์ บทสวดสามศากวระ
และไรวตะ บทสวดศริวและตระยัสตรีศสโตมะ เหมันตฤค คีสิรฤค และ

*อาวิท เป็นศัพท์เฉพาะของบทสวดที่ขึ้นต้นบทค้ำยคำว่า อาวิส และ
อาวิทตะ (Monier-Williams 1981 : 155).

¹SB. V.3.5.31-37

āvirmarṣā itī / āvitto' agnirgr̥hapatirīti /
āvitto' indro vṛddhaśravā itī / āvittāu mitrāvaruṇāu
dhṛtavratāvitī / āvittaḥ puṣā viśvadevā itī / āvitte
dyāvāpṛthivī viśvaśambhuvāvitī / āvittādītīruruśarmeti /

อำนาจแห่งบารมี จงปกปักษ์รักษาพระองค์เถิด¹

แล้วพราหมณ์จะวางตะกั่วไว้ทางคานหลังของหนึ่งเลื้อไคร่ง และพระราช
จะทรงพลิกตะกั่วนี้ให้คว่ำควยพระบาท คว้ยบทสวดที่ว่า "ศิระของนมุจิไค์ถูกฉลัก
คว่ำแล้ว" (SB.V.4.1.9) แล้วพราหมณ์จะกราบบังคมทูลให้พระราชประทับบน
หนึ่งเลื้อไคร่ง คว้ยบทสวดที่ว่า "เจ้าเป็นความงามของพระโลม ขอให้ความงาม
ของเราพึงเป็นเสมือนความงามของพระองค์ควย" (SB.V.4.1.11) ต่อจากนี้
พราหมณ์จะโยนทองคำลงไปใต้พระบาท คว้ยบทสวดที่ว่า "เจ้าจงคุ้มกันพระองค์
จากมฤตยูเถิด" (SB.V.4.1.12) และจะวางทองคำอีกแห่งหนึ่งซึ่งเจาจะรู้ไว้
100 รู หรือ 9 รupunพระเศียรของพระราช คว้ยบทสวดที่ว่า "เจ้าคือพละกำลัง
เจ้าคือชัยชนะ เจ้าคือความเป็นอมตะ" (SB.V.4.1.14)

¹ SB. V.4.1.3-7

prācīmāroha gāyatrī tvāvatu rathantarām sāmā trivṛtstomo
vasanta ṛturbrahma draviṇam /
dakṣiṇāmāroha triṣṭuptvāvatu brhatsāmā pañcadaśa
stomo grīṣma ṛtuḥ kṣatram draviṇam /
praticīmāroha jagatī tvāvatu vairūpam sāmā saptadaśa
stomo varṣa ṛturvid draviṇam /
udīcimāroha anuṣṭuptvātu vairājam sāmāikaviṁśa stomam
śaradr̥tuḥ phala draviṇam /
ūrdhvāmāroha paṅktistvāvatu śakvararāivate sāmānī
triṇavatrayastrimśāu stomāu hemantaśiśirāvṛtū varco draviṇamiti /

ค. ชั้นการทำพิธี ในการทำพิธีถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระรชานั้น พระรชารชจะประทับยืนหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก และพรหมณ์จะยกพระพาหา ทั้งสองของพระรชารชขึ้น ค้วยบทสวคที่ว่า "เจ้าคือพระมิตร เจ้าคือพระวรุณ" (SB.V.4.1.16) ต่อจากนี้พรหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งอาจจะเป็นพรหมณ์อัครวรยุหรือปุโรหิต ของพระรชารชจะถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระรชารชทางคานหน้าค้วยน้ำในบาตรไม้ โปะทะเล ส่วนคนอื่น ๆ จะถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระรชารชทางคานหลัง คั้งนี้คือ พระบรมวงศานุวงศ์ ถวายการรคน้ำอภิเษกค้วยน้ำในบาตรไม้มะเคื่อ เหล่ารชันย์ ผู้เป็นพระสหายถวายการรคน้ำอภิเษกค้วยน้ำในบาตรที่ทำค้วยรากต้นไทร พวกไวศยะ ถวายการรคน้ำอภิเษกค้วยน้ำในบาตรไม้โปะ

พรหมณ์ถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระรชารช ค้วยบทสวคที่ว่า

ข้าพเจ้าขอถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระองค์ค้วยอำนาจของพระโสม ค้วยความสวางไสวของพระอัคนี ค้วยความรุงโรจนของพระสุริยะ ค้วย พระรชารชอำนาจของพระอินทร ขอพระองค์ทรงเป็นกษัตริบดีแห่งกษัตริย์ ทั้งหลาย ขอเจ้าจงคุมกันพระองค์จากอาวุธค้วยเดค¹

ต่อมาพระรชารชจะทรงชะโลมน้ำอภิเษกทั่วพระองค์ค้วยเขากวางค้ำ ค้วยบทสวคที่ว่า "ออกมาจากคานหลังของภูเขาคะและของโคณู" (SB.V.4.2.5)

ง. ชั้นพิธีเบื่องปลาย พรหมณ์จะกราบบังคมทูลให้พระรชารชทรงก้าว วิษณุกรรม ในบริเวณหนึ่งเสื่อโคร่ง ค้วยบทสวคที่ว่า "เจ้าเป็นวิกรมณะ (การก้าว

¹SB. V.4.2.2.

somasya tvā dyumnenābhisiñcamīti /

agnerbhrājaseti / sūryasya varcaseti / indrasya indriyēneti /

kṣatrāṇam kṣatrapatiredhīti / didyūnpāhīti /

* วิษณุกรรม เป็นชื่อการก้าว 3 ก้าวซึ่งผู้กระทำพิธีกระทำระหว่างเวทีกบ กองไฟอาทวนียะ (Monier-Williams 1981 : 999).

อย่าง) ของพระวิษณุ เจ้าเป็นวิกรานตะ (การก้าวยาว) ของพระวิษณุ เจ้าเป็นกรานตะ (การก้าวปะทะ) ของพระวิษณุ"¹

ต่อมาพระราชจะทรงเหน้าอภิเษกที่เหลือไว้ในบาตรของพราหมณ์และจะพระราชทานมาครนี้แก่พระโอรสองค์ที่เป็นที่รักที่สุด พระราชจะทรงอธิบายว่า "ขอโอรสองค์นี้จงแต่อ่านาจของเราไปเถิด" (ŚB.V.4.2.8)

ต่อจากนี้พระราชจะเสด็จกลับไปยังกองไฟการหทัยะ พระโอรสจะทรงถือบาตรตักตมพระราชามาทางคานหลังและบุชามวงสรวงควยบทสวดที่ว่า "ข้าแต่พระประชาบดีคนอื่นนอกจากพระองค์แล้วจะไม่แวกล้อมควยสรรูปเหล่านี้ เราบุชามวงสรวงสิ่งที่น่าปรารถนา ขอความปรารถนาจึงบังเกิดมีแก่เราเถิด ผู้นี้เป็นบิดาของเรา"

พราหมณ์จะเช่นสรวงสิ่งที่มีมากเกินความต้องการอันเป็นของเหลือลงไปในกองไฟอากนีชรียะ ทางทิศเหนือ ควยบทสวดที่ว่า "ข้าแต่พระรุทร พระนามที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพระองค์คือ กริวี พระองค์ทรงเป็นเครื่องพลีกรรมในพระนามนั้น พระองค์ทรงเป็นเครื่องพลีกรรมที่ได้รับการเช่นสรวงในเรือน ขอเชิญพระองค์เถิด"

ต่อมาพระราชจะทรงนำราชรถออกจากโรงราชรถ ด้วยพระคำรัสว่า "เจ้าเป็นวัชระของพระอินทร์" (ŚB.V.4.3.4) พระองค์จะทรงหันราชรถไปยังแท่นบุชาม และจะทรงเทียมราชรถด้วยม้า 4 ตัว ด้วยพระคำรัสว่า "เราจะเทียมเจ้าตามพระบัญชาของพระมิตรและพระวรุณ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา (ŚB.V.4.3.5) พระราชจะเสด็จไปในทาง

¹ ŚB.V.4.2.6

visnorvikramanamasi visnorvikrāntamasi visnoḥ
krāntamasīti /

* อากนีชรียะ กองไฟซึ่งอยู่ในสถานที่ที่ไฟในยัญพิธีได้รับการจุกให้ส่องสว่างอยู่ (Monier-Williams 1981 : 130).

เดียวกับที่แม่โคซึ่งเป็นค่าทักษิณาไค้เดินไป นั่นคือจะเสด็จไปทางค้ำหลังของที่ประทับ และทางค้ำหน้าของศาลา และจะทรงหยุดอยู่ทางค้ำหลังจากทวาละ และทางค้ำหน้าของอาคณิธระ** ต่อจากนี้ พระราชาจะเสด็จขึ้นประทับบนราชรถและตรัสว่า "เราขึ้นบนตัวเจ้าเพื่อความมั่นคงและเพื่อความสุขสบาย เราเป็นพระอรชุนผู้ปราศจากภัยอันตราย"¹ และจะทรงกระตุนม้าตัวที่เทียมทางค้ำหน้าด้วยพระคำรัสว่า "ขอเจ้าจงชนะด้วยแรงกลบั่นศาลาใจแห่งเทพกลุ่มพระมฤค"² แล้วจะทรงหยุดราชรถในท่ามกลางฝูงแม่โคจำนวน 100 ตัวหรือมากกว่า 100 ตัว อันเป็นแม่โคของพระบรมวงศานุวงศ์ ทางทิศเหนือของกองไฟอาหวนียะ และทรงตรัสว่า "ขอให้พวกเจ้าจงสมประสงค์ด้วยใจเถิด"³ พระราชาจะทรงพระราชทานฝูงแม่โคนี้กลับคืนแด่พระบรมวงศานุวงศ์

แล้วพระราชาจะเสด็จไปทางค้ำหน้าของเสาในยัชฌุพิธี และทางทิศใต้ของแท่นบูชา พระองค์จะทรงหยุดอยู่ทางค้ำหลังของที่ประทับและทางค้ำหน้าของศาลา ด้วยบทสวดที่ว่า

ข้าแต่พระอินทร์ ขอพระองค์โปรดอย่าใช้กำลังบังคับพวกเราเลย พวกเรา
ผู้ปราศจากความระมิดระวัง ปราศจากการอุทิศตน ปราศจากพระอนุชิต ขอ
พระองค์ผู้ทรงวิษระในพระหัตถ์โปรดเสด็จขึ้นประทับบนราชรถเถิด ข้าแต่ทเว

* จากทวาละ เป็นหลุมในดินที่ขุดขึ้นเพื่อสร้างแท่นบูชาทางทิศเหนือสำหรับ
ประคิษฐานกองไฟศักดิ์สิทธิ์ (Monier-Williams 1981 : 392).

** อาคณิธระ สถานที่ที่จุดไฟศักดิ์สิทธิ์ (Monier-Williams 1981 : 130).

¹SB. V.4 3.7

avyathāyāi tvā svadhāyāi tveti / aristo' arjuna iti /

²SB. V.4.3.8

marutām prasavena jayeti /

³SB. V. 4.3.9

āpāma manaseti /

พราหมณ์จะนำไฟศักดิ์สิทธิ์ของพ่อบ้านมาไว้ทางทิศเหนือของกองไฟอาทวนียะ และจะผูกเครื่องประดับทรงกลมทำด้วยทองคำหนัก 100 มานะ 2 ชิ้นที่ลือหลังทาง ค้านขวาของยกพื้นที่ว่าราชรถ พระราชาจะทรงซ่อนกิงมะเคื่อไว้ และจะทรงสวมใส่ เครื่องประดับทรงกลมชิ้นหนึ่งในจำนวน 2 ชิ้นนี้ ด้วยบทสวดที่ว่า "เจ้าเป็นสิ่งที่มีความ อะไร เช่นนี้ เจ้าเป็นชีวิต เจ้าจงวางชีวิตไว้ในตัวเราเถิด เจ้าเป็นสิ่งที่มีความ เจ้าเป็นความสว่างไสว เจ้าจงวางความสว่างไสวไว้ในตัวเราเถิด"¹ แล้วจะ ทรงแตะกิงมะเคื่อที่พระองค์ทรงซ่อนไว้ด้วยบทสวดที่ว่า "เจ้าเป็นพลัง ขอเจ้าจง วางพลังไว้ในตัวเราเถิด"² พระราชาจะทรงพระราชทานทักษิณาของพิธีกรรมนี้ ด้วยเครื่องประดับทรงกลมทำด้วยทองคำหนัก 100 มานะ 2 ชิ้นแก่พราหมณ์ และ พราหมณ์จะวางพระพาหาทั้งสองของพระราชาลงในนมเปรี้ยว ซึ่งวางอยู่ทางค้าน หน้าของแท่นบูชาไฟสำหรับพระมิตรและพระวรุณ ด้วยบทสวดที่ว่า "เราวางเจ้า ทั้งสองผู้เป็นพระพาหาของพระอินทร์ผู้กระทำวีรกรรม"³ แล้วก็จะนำคังไม้สี่เสียดู เจาะเป็นรู และถักด้วยเชือกหนัง มาถวายเป็นเครื่องบูชา เขาจะวางคังนี้ไว้ข้างหน้า แท่นบูชาไฟสำหรับพระมิตรและพระวรุณ ด้วยบทสวดที่ว่า "เจ้าคือคังอันแสนสบาย เจ้าคือคังที่น่านั่ง"⁴ แล้วจะคลุมคังนี้ด้วยฉลองพระองค์คลุม ด้วยบทสวดที่ว่า "เจ้าเป็นแหล่งกำเนิดของกษัตริย์" พราหมณ์จะให้พระราชาประทับนั่งบนคัง

¹SB. V. 4.3.25

iyadasyāyuraśyāyurmayi dhehi yuñhāsi varco'si varco
mayi dhehīti /

²SB. V.4.3.26

ūrgasyūrjaṃ mayi dhehīti /

³SB. V.4.3.27

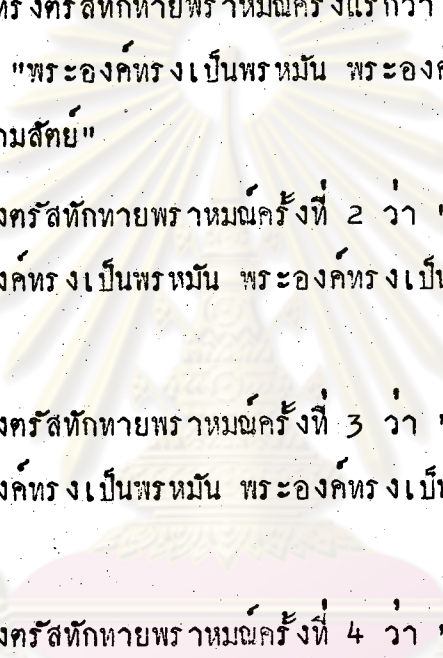
indrasya vāṃ vīryakṛto bāhū' abhyupāvaharamiti /

⁴SB. V.4.4.2

syonāsi susadāsīti /

ด้วยคำกราบบังคมทูลว่า "ขอพระองค์โปรดประทับนั่งบนตั่งอันแสนสบาย ขอพระองค์โปรดประทับนั่งบนตั่งที่น่านั่ง ขอพระองค์โปรดประทับนั่งบนแหล่งกำเนิดของกษัตริย์"¹ และจะแตะพระอุระของพระราชาคัวยบทสวดที่ว่า "พระองค์ผู้ทรงพรท ทรงประทับนั่งแล้ว"² และจะวางลูกเต๋าจำนวน 5 ลูกลงในพระหัตถ์ของพระราชาคัวยบทสวดที่ว่า "พระองค์ทรงเป็นอภิฏ (ผู้สูงส่ง) ขอคืนแค้นทั้งห้าเหล่านี้ของพระองค์ จงเจริญรุ่งเรือง"³ และพราหมณ์จะตีพระราชาก็พระปณฺฑิตกัวยบไม่เรียวอย่างเบา ๆ

พระราชาทรงตรัสหักทายพราหมณ์ครั้งแรกว่า "ข้าแต่พรหมณ์" พราหมณ์อื่นกล่าวตอบว่า "พระองค์ทรงเป็นพรหมณ์ พระองค์ทรงเป็นพระสวัสดุกุมมี ความกลบฝังจิตใจคือความสัจ"

พระราชาทรงตรัสหักทายพราหมณ์ครั้งที่ 2 ว่า "ข้าแต่พรหมณ์" พราหมณ์อื่นกล่าวตอบว่า "พระองค์ทรงเป็นพรหมณ์ พระองค์ทรงเป็นพระวรุณผู้มีอำนาจคือความสัจ"

พระราชาทรงตรัสหักทายพราหมณ์ครั้งที่ 3 ว่า "ข้าแต่พรหมณ์" พราหมณ์อื่นกล่าวตอบว่า "พระองค์ทรงเป็นพรหมณ์ พระองค์ทรงเป็นพระอินทร์ผู้ปกครองปวงชน"

พระราชาทรงตรัสหักทายพราหมณ์ครั้งที่ 4 ว่า "ข้าแต่พรหมณ์" พราหมณ์อื่นกล่าวตอบว่า "พระองค์ทรงเป็นพรหมณ์ พระองค์ทรงเป็นพระรุทระผู้ทรงพระเมตตา"

¹SB. V.4.4.4

syonāmāsīda susādāmāsīdeti / kṣatrasya yonimāsīdeti /

²SB. V.4.4.5

niṣasāda dhṛtavrata iti /

³SB. v.4.4.6

abhibhūrasyetāste pañca diśaḥ kalpantāmiti /

พระราชพงศาวดารที่ 5 ว่า "ข้าแต่พรหมัน" พรหมณ์
อื่นกล่าวตอบอย่างไม่ชัดเจนว่า "พระองค์ทรงเป็นพรหมัน"¹

ต่อมาพรหมณ์จะชานพระนามอันเป็นสิริมงคลของพระราชว่า "ข้าแต่
พระพหูการ (ผู้ทำมาก) ข้าแต่พระเศรย์สการ (ผู้ทำดีกว่า) และข้าแต่พระภูยัสการ
(ผู้ทำมากกว่า)"²

แล้วพรหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งอาจจะเป็นพรหมณ์อัครราชทูตหรือปุโรหิตของพระราช
จะถวายสมณะแก่พระราช ทวยการกล่าวว่า "เจ้าคือวัชระของพระอินทร์ ด้วยเหตุ
นี้ ขอเจ้าจงอยู่ในอำนาจของเรา"³

¹SB. v.4.4.9-13

sa brahmannityeva prathamamāmantrayate tvam
brahmāsītītarahḥ pratyāha savitāsi satyapasava iti /

brahmannityeva dvtīyamāmantrayate tvam brahmāsītītarahḥ
pratyāha varuṇo'si satyāujā iti /

brahmannityeva trtīyamāmantrayate tvam brahmāsītītarahḥ
pratyāhendro 'si viśāujā iti /

brahmannityeva caturthamāmantrayate tvam
brahmāsītītarahḥ pratyāha rudro' si sūseva iti /

brahmannityeva pañcamamāmantrayate tvam brahmāsītītaro
'niruktaṃ pratyāha

²SB.v.4.4.14

bahukāra śreyaskara bhūyaskareti /

³SB. v.4.4.15

indrasya vajro'si tena me radhyeti /

พระราชาก็ทรงส่งสมณะนี้แก่พระอนุชาของพระองค์ ด้วยพระคำที่ว่า "เจ้าคือวัชระของพระอินทร์ ด้วยเหตุนี้ ขอเจ้าจงอยู่ในอำนาจของเรา"

พระอนุชาของพระราชาก็ทรงส่งสมณะนี้แก่สารถีหรือสถปติ (มุขมนตรี) ด้วยพระวาจาว่า "เจ้าคือวัชระของพระอินทร์ ด้วยเหตุนี้ ขอเจ้าจงอยู่ในอำนาจของเรา"

สารถีหรือสถปติจะส่งสมณะนี้แก่ครามณี ด้วยการกล่าวว่า "เจ้าคือวัชระของพระอินทร์ ด้วยเหตุนี้ ขอเจ้าจงอยู่ในอำนาจของเรา"

ครามณีจะส่งสมณะนี้แก่เพื่อนร่วมชาติ ด้วยการกล่าวว่า "เจ้าคือวัชระของพระอินทร์ ด้วยเหตุนี้ ขอเจ้าจงอยู่ในอำนาจของเรา" (ŚB. v. 4. 4. 15-19)

ต่อมาเพื่อนร่วมชาติและพราหมณ์ประติประสตาตา จะจัดวางกระดานสกาให้อยู่ที่ใกล้ไฟศักดิ์สิทธิ์ของพอบ้านด้วยสมณะนี้ และด้วยบทสวดคุโรจของศุกระ (ภาชนะที่รองรับน้ำโสม) และจะสร้างเพลิงสี่เหลี่ยมด้วยบทสวดคุโรจของมันดิน (น้ำโสมกวนผสมกับข้าว) พราหมณ์อชวรยจะตักเนยใส 4 ทัพพี และจะวางทองคำบนกระดานสกา และจะเข่นสรวงด้วยบทสวดที่ว่า "ขอพระอัคนีผู้แผ่กว้าง ผู้ธรรมบตี โปรดพพระทัยเบิก ขอพระอัคนีผู้แผ่กว้าง ผู้ธรรมบตี โปรดรับเนยใส เบิก ขอเชิญพระองค์เบิก"¹ แล้วจะโยนลูกเต๋าเหล่านั้นลง ด้วยการกล่าวว่า "พวกเจ้าผู้ได้รับการเฉลิมฉลองด้วยคำว่าสวาहा จงพินผังรัศมีของพระสุริยะ

ศูนย์วิทยพัทยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* พราหมณ์ประติประสตาตา คือพราหมณ์ผู้ช่วยพราหมณ์อชวรย (Monier-Williams 1981 : 668).

¹ ŚB. v. 4. 4. 22

agnih̄ pr̄thurdharman̄aspatirjuṣāṇo' agnih̄
pr̄thurdharman̄aspatirājyasya vetu svāheti /

เพื่อการดำรงอยู่ในท่ามกลางเพื่อนร่วมชาติทั้งหลาย"¹

แล้วพระราชาก็ทรงวางเครื่องพลีกรรมอิตา บนกองไฟ แล้วจะทรง
สับคัมภ์น้ำ และจะทรงจับทัพพีที่เป็นของพระอินทร์ผู้ยิ่งใหญ่ พราหมณ์จะสนับสนุนให้
พระราชาค้างพระทัยทั้งบทสฤติ พระราชาก็ทรงตั้งพระทัยทั้งบทสฤติและบทสวด
ต่อจากนี้พระราชาก็เสด็จลงจากค้ำ และเป็นอันว่าเสร็จสิ้นพิธีอภิเชจนีเย²

สัญลักษณ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธีอภิเชจนีเย

เมล็ดข้าวที่เจริญงอกงามขึ้นมา	:	การสนับสนุนพระราชาย่าง
อีกครั้งหนึ่งอย่างรวดเร็ว	:	รวดเร็ว
เมล็ดข้าวที่สุกอย่างรวดเร็วในฤดูฝน	:	การนำพระราชาก็ไปอย่างรวดเร็ว
ข้าวฟ่าง	:	พฤษชาติที่มองเห็นได้อย่าง เด่นชัดที่สุดในท่ามกลางมวลหมู่ พฤษชาติของพระโลม
ข้าวป่า	:	ข้าวของพรหมัน
ข้าวแดง	:	พฤษชาติชั้นหัวหน้า
หม้อคาวีชุกะ	:	ของเหลือเคน
เมล็ดข้าวนามพะ	:	ของพระมิตร

¹ SB. V.4.4.23

svāhākṛtāḥ sūryasya rāsmibhiryatadhvam sajātānām
madhyameṣṭhyāyeti /

เครื่องพลีกรรมอิตา เป็นเครื่องพลีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่ประกอบด้วยนม 4
ชนิด และจะเทลงในถาดที่มีน้ำ จะเข่นสรวงระหว่างก่อนพิธีบูชาวงสรวงและหลัง
พิธีบูชาวงสรวง พราหมณ์และผูกระทำพิธีจะเป็นผู้ที่มเครื่องพลีกรรมนี้
(Monier-Williams 1981 : 164).

² The Śatapatha Brāhmaṇa, Edited by Dr. Albrecht Weber,
2 d. ed. (Varanasi : The Chowkhamba Sanskrit Series Office,
1964), pp. 448-467.

ข้าวบาร์เลย์	:	ของพระวรุณ
น้ำจากแม่น้ำสรัสวดี	:	วาทเทวี
คลื่นที่อยู่ทางด้านหน้าและคลื่นที่อยู่	:	พละกำลัง
ทางด้านหลังของพราหมณ์อชัรวรยุ		
น้ำที่กำลังไหล	:	พละกำลัง
น้ำที่ไหลทวนลายน้ำไหล	:	พละกำลัง
น้ำในแฉว	:	โภคะทรัพย์
น้ำทะเล	:	ความเป็นบดิน
น้ำในแอ่งน้ำวน	:	พระราชาเป็นโอรสของปวงชน
น้ำในทะเลสาบที่สงบนิ่ง ไม่ไหลริน	:	ความสว่างไสว
และท้องแสงอาทิตย์		
น้ำฝนที่ตกขณะแตกออก	:	ความรุ่งโรจน์ ความบริสุทธิ์
น้ำที่อยู่ในถัง	:	ความสงบมั่นคง
น้ำในเมอ	:	น้ำที่อยู่ไกลโลกนี้
หยคน้ำ	:	อาหาร
น้ำขี้ง	:	รสของน้ำและรสของมวลพฤกษชาติ
น้ำคร่ำของแม่โคตัวที่เพิ่งคลอดลูก	:	ฝูงปศุสัตว์
น้ำนม	:	ฝูงปศุสัตว์
เนยใส	:	รสของฝูงปศุสัตว์
ตะอองน้ำที่ท้องแสงอาทิตย์	:	ความเป็นพระสวราช
คันมะเคื่อ	:	พละกำลังซึ่งก็คืออาหาร
คันโพทะเล	:	พรหมัน
ทองคำ	:	ชีวิทอมตะ
ทองแดง	:	สิ่งที่มีพิษ
ทองคำเจาะรู 100 รู	:	พระราชาทรงมีพระชนมายุ
		100 พรรษา และทรงมี 100 เศษ
		100 พลัง

- ทองคำเจาะรู 9 รู : สมปราณทั้ง 9
 นลองค์พระบาทที่ท้าวควยหนึ่งถูกรูป่า : รหัสวิชาของฝูงปลุกส์คว¹
 นมเปรี้ยว : รหัสของฝูงปลุกส์คว¹

ความหมายของมถรรที่ใสในพิชิตอภิเษกนิยะ

- "น้ำทั้งหลายที่มีรสหวานจงผสมเข้า : น้ำทั้งหลายที่มีรสจืดผสมเข้าด้วยกัน
 ค่ายกันกับน้ำที่มีรสหวาน" : กับน้ำที่มีรส
- "พวกเจ้าผู้ปราศจากอันตราย ผู้ : พวกเจ้าผู้ไม่ได้รับอันตรายจาก
 เบียมค้ายพละกำลังจิ่งลงเกิด" : พวกกรากษส จิ่งนั่งลงเกิด
- "เจ้าเป็นรังไข่ของกษัตริย์" : พระาหมณ์ทำให้พระราชาประสูติ
 จากรังไข่ของกษัตริย์
- "เจ้าเป็นมดลูกของกษัตริย์" : พระาหมณ์ทำให้พระราชาประสูติ
 จากมดลูกของกษัตริย์
- "เจ้าเป็นแหล่งกำเนิดของกษัตริย์" : พระาหมณ์ทำให้พระราชาประสูติ
 จากแหล่งกำเนิดของกษัตริย์
- "เจ้าเป็นนารีของกษัตริย์" : พระาหมณ์วางนารีไว้ในกษัตริย์
- "ฉันนี้จะประหารอสูรจตุระโค : ฉันนี้จะประหารศัตรูผู้เป็นที่เกลียดชัง
 ก็ด้วยอาศัยพระองค์" : โคก็ด้วยอาศัยพระองค์
- "พวกเจ้าจงคุ้มกันพระองค์ทางด้านหน้า : พระาหมณ์ทำให้ทุกสารทิศเต็ม
 พวกเจ้าจงคุ้มกันพระองค์ทางด้านหลัง : ไปด้วยศรมากมายเพื่อคุ้มกัน
 พวกเจ้าจงคุ้มกันพระองค์ทางด้านข้าง : พระราชา
- "พวกเจ้าจงคุ้มกันพระองค์ทุกสารทิศ" : พระาหมณ์ทำให้ทุกสารทิศเต็ม
- "ศิระชะของนมุจิได้ถูกผลักดันแล้ว" : พระราชาทรงซังจิตอสูรผู้ชั่วร้าย
 และพวกกรากษส
- "ขอให้ความงามของเราพึงเป็น : พระาหมณ์วางความงามของเสือโคร่ง
 เสมือนความงามของพระองค์ด้วย" : ไว้ในพระราชา

¹ Ibid., pp. 448-464.

- "ออกมาจากค้ำหลังของภูเขาศา : พระราชาทรงเคนเหนือสรรพสิ่ง
และของโคญู"
- "เราขึ้นบนค้ำเจ้าเพื่อความมั่นคง : เราขึ้นประทับบนค้ำเจ้าเพื่อการ
และเพื่อความลุ่มสวาย" : ปราศจากความเจ็บปวดและเพื่อ
รลชาติของชีวิต
- "ขอเจ้าจงชนะด้วยแรงคดมันคาลใจ : พระราชาจะทรงชนะสิ่งที่พระองค์
แห่งเทพกลุ่มพระมรุก" : ทรงไรรารถนาที่จะชนะด้วยชุมชน
- "เจ้าคือกัังอันแสนสวายเจ้าคือ : ความมีสิริมงคลและความมีอำนาจ¹
กัังที่นั่นนััง"

ความหมายของพิธีในชั้นตอนต่าง ๆ

- การเข่นสรวงเครื่องพลีกรรม : การล้อมพระราชาไว้ทั้งสองค้ำ
อคินนามโดยมีพระพลหัตถ์ทรง : ด้วยพรหมัน และพระราชาอำนาจ
เป็นเทพรับเครื่องพลีกรรมองค์ : ซึ่งก็คือพระกำลััง
สุดท้ายและการเข่นสรวงเครื่อง
พลีกรรมอาทิตย์นามโดยมีพระอินทร์
ทรงเป็นเทพรับเครื่องพลีกรรมองค์
แรก
- พรหมณ์ถวายการรดน้ำอภิเชกแด่ : การถวายการรดน้ำอภิเชกด้วย
พระราชาด้วยน้ำในบาตรไม้โพทะเล : พรหมัน
- พระบรมวงศานุวงศ์ถวายการรดน้ำ : พระบรมวงศานุวงศ์หมายถึง
อภิเชกแด่พระราชาด้วยน้ำในบาตร : ความแข็งแรงและต้นมะเคื่อก็
ไม้มะเคื่อ : หมายถึงความแข็งแรงซึ่งก็คืออาหาร
- เหล่าราชันย์ผู้เป็นพระสหายถวาย : คันไทรยืนต้นอยู่ใต้ด้วยรากและ
การรดน้ำอภิเชกแด่พระราชาด้วย : พระราชาทรงค้ำรงมันใต้ด้วย
น้ำในบาตรที่ทำด้วยรากคันไทร : พระสหาย

¹ Ibid., pp. 453-465.

พวกไวศยะถวายการรคน้ำอภิเษก : เมื่อครั้งที่พระอินทร์ตรัสเรียก
แด่พระราชาด้วยน้ำในบาตรไม้โพ : พระมรุกนั้น พระมรุตกำลังประทับ
อยู่บนต้นโพ

การสวมพระภูษา 3 ชุดถวายแด่ : การได้ระสูทิใหม่อีกครั้งหนึ่ง
พระราชา

การถวายขนูแด่พระราชา : พละกำลัง

การที่พระราชาเสด็จไปยังทิศ : การอยู่เหนือสรรพสิ่งในโลกนี้
ทั้งหลาย

การโยนทองคำลงไปใต้พระบาท : การประทับอยู่บนชีวิตอมตะ
พระราชา

การวางทองคำบนพระเศียร : การวางชีวิตอมตะไว้ในพระราชา
พระราชา

การวางทองคำไว้ทั้ง 2 ด้าน คือ : การล้อมพระราชาไว้ทั้ง 2 ด้าน
ที่ใต้พระบาทและบนพระเศียร ด้วยชีวิตอมตะ

การถวายการรคน้ำอภิเษกแด่ : พลังของรสของน้ำทั้งหลายที่เขา
พระราชาในขณะที่ยกพระพาหา : รวบรวมมาถวายอภิเษกแด่
ทั้งสองขึ้น : พระราชาจะไม่บันทึกพลังของ
พระราชาซึ่งก็คือพระพาหาทั้งสอง

พระราชาทรงชะโลมน้ำอภิเษก : พระราชาทรงปรารถนาให้พลัง
ทั่วพระองค์ : ซึ่งก็คือรสของน้ำทั้งหลายสัมผัส
ทั่วสรรพางค์กายของพระองค์

การก้าววิษณุกรรม : การอยู่เหนือสรรพสิ่งในโลกนี้
พระราชาทรงเทน้ำอภิเษกที่เหลือ : พระราชาทำให้พราหมณ์เป็นผู้มี
ไว้ในบาตรของพราหมณ์ : ยศศักดิ์ต่ำกว่าพระองค์

การ เช่น สรวงสิ่งที่มีมากเกินไป : การ เช่น สรวงสิ่งที่มีมากเกินไป
 ความต้องการอื่น เป็นของเหลือ : ความต้องการลงในกองไฟที่
 ลงไปในกองไฟอากาศนี้รียะ : เกินความต้องการ¹

ส่วนที่คล้ายคลึงกันและส่วนที่แตกต่างกันของพิธีราชาภิเษกในคตินอินเดีย

พิธีราชาภิเษกในคตินอินเดียดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นคือ พิธีปฐมาภิเษก
 พิธีโชนพรมราชาภิเษก และพิธีอภิเษกนิยยะมีส่วนที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันดังนี้คือ

ก. ส่วนที่คล้ายคลึงกัน ส่วนที่คล้ายคลึงกันของพิธีทั้งสามก็คือ การ
 ถวายการรดน้ำอภิเษกแก่พระราชา ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของพิธีโดยมีพราหมณ์
 เป็นผู้ถวายการรดน้ำอภิเษกแก่พระราชา แต่ในพิธีอภิเษกนิยยะได้เพิ่มผู้ถวายการ
 รดน้ำอภิเษกอีกคือได้เพิ่มพระบรมวงศานุวงศ์ เหลลาราชันย์ผู้เป็นพระสหายและ
 พวกไวศยยะ ส่วนที่คล้ายคลึงกันอีกอย่างหนึ่งก็คือน้ำอภิเษกซึ่งคล้ายคลึงกันเพียง
 3 ชนิดเท่านั้นคือ น้ำขี้ผึ้ง เนยใส และน้ำฝนที่ตกลงมาขณะแดดออก ส่วนประกอบ
 ของน้ำอภิเษกนอกจากนี้จะแตกต่างกันไปตามแต่ละพิธี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าน้ำขี้
 ผึ้ง เนยใส และน้ำฝนที่ตกลงมาขณะแดดออกมีความสำคัญมาก เพราะน้ำขี้ผึ้งเป็น
 รสชาติของมวลพฤกษชาติและพญาไม้ เนยใสเป็นรสชาติของฝูงปศุสัตว์และเป็น
 เคษ น้ำฝนที่ตกลงมาขณะแดดออกเป็นความสว่างไสว ความรุ่งโรจน์ พรหมรัศมี
 ความบริสุทธิ์ และความเป็นอมตะ ดังนั้นในพิธีทั้ง 3 จึงมีน้ำขี้ผึ้ง เนยใส และ
 น้ำฝนที่ตกลงมาขณะแดดออก เป็นส่วนประกอบสำคัญของน้ำอภิเษกที่เหมือนกัน
 นอกจากนี้ในพิธีทั้ง 3 ยังมีกิงไม้มะเคื้อ และบาทรไม้มะเคื้อ เป็นส่วนประกอบ
 ที่ใช้ในพิธีเหมือนกัน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของก้นมะเคื้อ เพราะว่าก้นมะเคื้อ
 เป็นพละกำลังซึ่งก็คืออาหาร ในทางพฤกษศาสตร์ก้นมะเคื้อเป็นพืชที่มีความสำคัญ
 และมีประโยชน์หลายอย่าง คือ ผลอ่อนใช้รับประทานเป็นอาหารได้ เปลือกมีรสฝาด
 รับประทานแก้ท้องร่วงและชะล้างบาดแผลเป็นยาสมานติ ส่วนรากใช้เป็นยาแก้ไข

¹ Ibid., pp. 454-467.

กระทั่งพืชไร่ กล่อมเสมหะและโลหิต แก้ไข้หัว ไข้กาฬ และไข้พิษทุกชนิด¹

ข. ส่วนที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าในพิธีทั้ง 3 มีส่วนที่คล้ายคลึงกันคือ การถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระราชา แต่ก็ยังคงมีความแตกต่างกันในรายละเอียดบางประการ กล่าวคือ การถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระราชาในพิธีปุณรภิเษกนั้น พระราชาจะประทับนั่งบนตั่งไม้มะเคื่อและพราหมณ์จะคลุมพระองค์ด้วยกิ่งไม้มะเคื่อ ในพิธีไอนทรมหาภิเษก พระราชาจะประทับนั่งบนตั่งไม้มะเคื่อ และพราหมณ์อุทิศผู้ทำพิธีจะยืนอยู่เบื้องพระพักตร์พระราชา หันหน้าไปทางทิศตะวันตกและคลุมพระองค์ด้วยกิ่งไม้ที่เต็มไปด้วยใบมะเคื่อสดและธัญาคาที่ทำด้วยทองคำ ส่วนในพิธีอภิเษกนียะนั้นพระราชาจะประทับยืนหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกและพราหมณ์จะยกพระพาหาทั้งสองของพระองค์ขึ้น

นอกจากนี้พิธีทั้ง 3 ยังมีความแตกต่างกันในเรื่องบทสวดที่ใช้สวดตอนถวายการรคน้ำอภิเษก กล่าวคือ บทสวดที่ใช้ในพิธีอภิเษกนียะนั้นจะแตกต่างจากบทสวดที่ใช้ในพิธีปุณรภิเษกและพิธีไอนทรมหาภิเษก ดังนี้คือ

บทสวดที่ใช้ในพิธีอภิเษกนียะมีว่า

ข้าพเจ้าขอถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระองค์ด้วยอำนาจของพระโลม
ด้วยควมสว่างไสวของพระอัคนี ด้วยความรุ่งโรจน์ของพระสุริยะ
ด้วยพระราชนาอำนาจของพระอินทร์ ขอพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์แห่ง
กษัตริย์ทั้งหลาย ขอเจ้าจงคุ้มครองพระองค์จากอาวุธภัยเกิด

บทสวดที่ใช้ในพิธีปุณรภิเษกและพิธีไอนทรมหาภิเษกมีว่า

น้ำทั้งหลายเหล่านี้เป็นน้ำที่วิเศษสุด เป็นยารักษาโรคทั้งปวง เป็นความ
เจริญรุ่งเรืองของราชอาณาจักร และเป็นความอมตะของเจ้าประเทศราช
พระประมุขคิทรองอภิเษกพระอินทร์ ไสมราชา พระวรุณ พระยม และ
พระมनु ด้วยน้ำทั้งหลายเหล่านี้ ข้าพเจ้าจะถวายอภิเษกแก่พระองค์ด้วยน้ำ
ทั้งหลายเหล่านั้น ขอพระองค์ทรงเป็นพระอิศวรเหนือราชาทั้งหลายในโลก
นี้เกิด

¹ เสี่ยม พงษ์นุชรอก, ไม้เทศเมืองไทย (พระนคร : เขมบรรณกิจ, 2502), หน้า 420.

พระชนนีผู้เทวีทรงให้กำเนิดพระองค์ผู้ทรงเป็นใหญ่เหนือโลกทั้งหลาย
พระชนนีผู้ประเสริฐทรงให้กำเนิดพระองค์ผู้ทรงเป็นพระจักรพรรดิของทวย
ราษฎร์

ในความอนุเคราะห์ของพระสวิตถ ค่ายพระพาหาของพระอัศวิน ค่าย
พระหัตถ์ของพระปุษัน ค่ายเปลวเพลิงของพระอัคนี ค่ายรัศมีของพระสุริยะ
และทวยพระราชาอำนาจของพระอินทร์ ข้าพเจ้าจะถวายอภิเษกแก่พระองค์
เพื่อพละกำสั๋ง เพื่อสิริราชสมบัติ เพื่อพระยศ และเพื่ออาหาร : ภู ภูว
สุว

ส่วนน้ำอภิเษกที่ใช้นั้น นอกจากส่วนประกอบที่คล้ายคลึงกัน 3 ชนิดดัง
ที่กล่าวมาแล้ว ยังมีส่วนประกอบอื่น ๆ ที่แตกต่างกันไปในแต่ละพิธีดังนี้คือ

พิธีปูนภิเษก มี นมเปรี้ยว ต้นหญ้าอ่อน หน่อต้นข้าว สุรา และหญ้าแพรก

พิธีโอนทรมหาภิเษกมี ผลไทร ผลมะเคื่อ ผลโพ ผลโพทะเล หน่ออ่อน
ของต้นข้าว หน่ออ่อนของต้นข้าวใหญ่ หน่ออ่อนของเมล็ดปัสเบงค์ หน่ออ่อนของต้น
ข้าวบาร์เลย์ และนมเปรี้ยว

พิธีอภิเษกนियะมีน้ำจากแม่น้ำสรสวตี คลื่นที่อยู่ทางค้ำหน้าและคลื่นที่
อยู่ทางค้ำหลังของพราหมณ์อชวรยุ น้ำที่กำสั๋งไหล น้ำที่ไหลทวนสายน้ำไหล
น้ำในแคว น้ำทะเล น้ำในแอ่งน้ำวน น้ำในทะเลสาบที่สงบนิ่ง ไม่นไหลรินและ
ต้องแสงอาทิตย์ น้ำที่อยู่ในถ้ำ น้ำในบ่อ หยกน้ำ น้ำคร่ำของแม่โคตัวที่เพิ่งคลอด
ลูก น่านม และละอองน้ำที่ส่องแสงอาทิตย์

ส่วนที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้จะเป็นส่วนที่มีในพิธี 2 พิธีเท่านั้นคือ ตั้งไม้
มะเคื่อมีในพิธีปูนภิเษกและพิธีโอนทรมหาภิเษก หนั่งเสื่อมีในพิธีปูนภิเษกและ
พิธีอภิเษกนियะ การสวดอัญเชิญเทพเจ้าให้เสด็จขึ้นประทับบนตั่งก่อนพระราช
ามีในพิธีปูนภิเษกและพิธีโอนทรมหาภิเษก แต่จะแตกต่างกันในเรื่องมนตร์ที่ใช้
สวด ทั้งนี้คือ

มนตร์ที่ใช้สวดในพิธีปูนภิเษกมีว่า

ขอพระอัคนีผู้พร้อมด้วยกายตรีฉันท จงเสด็จขึ้นประทับบนตั่งนี้ ขอพระ
สวิตถผู้พร้อมด้วยอุษณิฉันท จงเสด็จขึ้นประทับบนตั่งนี้ ขอพระโสมผู้พร้อม

พระองค์จะทรงสวดบทสวดที่ว่า

ณ พิชิราชาภิเษกนี้ สิ่งใดเป็นส่วนที่เหลือของน้ำโสมที่คั้นแล้ว และสิ่งใด
คือสิ่งที่พระอินทร์ทรงก้มอย่างทรงพระกำลัง ข้าพเจ้าจะก้มสิ่งนั้นซึ่งก็คือ
โสมราชาทวยใจที่สงบ ข้าแต่พระยูประเสริฐสุด ข้าพเจ้าเฝ้าโสมที่คั้นแล้ว
ลงในน้ำโสมที่พระองค์ทรงคั้นเพื่อการก้ม ข้าแต่พระยูทรงสถุกษณาราวเริง
ขอพระองค์โปรดเมตตาให้เต็มทีเถิด

ส่วนที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้จะเป็นส่วนที่มีในพิชิโตพิชิหนึ่งเพียงพิชิเดียว
คือการสวดพรรณนาถึงสันติสุขของหมู่ชลเทพ การเสด็จลงบนกิ่งไม้มะเดื่อ การ
เสด็จประทับทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ การเสด็จกลับพระราชวัง และการสวด
อ้อนวอนของการบังเกิดของฝูงโค ฝูงม้า และฝูงคน เป็นพิชิที่มีในพิชิปุณริเกษ
เท่านั้น ส่วนการสวดฉลองตั้ง การสรรเสริญพระราชากวยการประกาศตั้ง ๆ
ของเหล่าราชกรรตุ การถวายพระพรแด่พระราชาราช การสวดอัญเชิญเทพเจ้าประจำ
ทิศต่าง ๆ ให้มาร่วมถวายการรคน้ำอภิเษกแด่พระราชาราช และการพระราชทาน
ทักษิณาแด่พรหมณ์ผู้ทำพิชิ เป็นพิชิที่มีในพิชิอินทรมหาภิเษกเท่านั้น ส่วนพิชิบูชา
บวงสรวงน้ำโสม พิชิตถวายเป็นเครื่องพลีกรรมแก่เทวดา พิชิเช่นสรวงน้ำอภิเษก พิชิ
เช่นสรวงเครื่องพลีกรรมแก่ปฤถิ การกรอน้ำอภิเษกให้บริสุทธ์ด้วยเครื่องกรอง
การสวมพระภูษาถวายแด่พระราชาราช การเสด็จลงทรงสถาน การถวายขนูและศร
การสวดบทสวดอาวิท การเสด็จไปยังทิศทั้งหลาย การวางทองคำไว้ที่ใต้พระบาท
และบนพระเศียรพระราชาราช การก้าววิฆนกรรม การเสด็จไปโดยราชรถ การเช่นสรวง
เครื่องพลีกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับรถที่ไม่ได้เทียมม้า การตรัสทักทายพรหมณ์ การส่ง
สยยะต่อ ๆ กัน และการบูชาบวงสรวงเครื่องพลีกรรมอิตา เป็นพิชิที่มีในพิชิอภิเษกนิยะ
เท่านั้น นอกจากนี้ส่วนประกอบที่ใช้ในพิชิคือ บาตรไม้โพทะเล บาตรที่ทำด้วยราก
คันไทร และบาตรไม้ไผ่ เป็นส่วนประกอบที่ใช้เฉพาะในพิชิอภิเษกนิยะ

จากส่วนที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ พอจะสรุป
ได้ว่า พิชิที่มีความคล้ายคลึงกันมากคือ พิชิปุณริเกษและพิชิอินทรมหาภิเษก ส่วนพิชิ
อภิเษกนิยะนั้นมีรายละเอียดที่แตกต่างไปจากพิชิทั้งสองมาก อย่างไรก็ตามส่วนที่
เหมือนกันของพิชิทั้งสามก็คือ ส่วนที่เป็นสาระสำคัญที่สุดของพิชิ ซึ่งก็คือ การถวาย
การรคน้ำอภิเษกแด่พระราชาราช